

**Главна одгајивачка организација
Институт за сточарство
Београд - Земун**

**СТРУЧНИ ИЗВЕШТАЈ И РЕЗУЛТАТИ ОБАВЉЕНИХ ПОСЛОВА
КОНТРОЛЕ СПРОВОЂЕЊА ОДГАЈИВАЧКОГ ПРОГРАМА У 2023.
ГОДИНИ**

СВИЊАРСТВО

УВОД

У складу са Уредбом о утврђивању годишњег програма мера за спровођење одгајивачког програма за 2023. годину („Службени гласник РС”, број 39/2023 од 15. маја 2023. године) и на основу закљученог Уговора број 320-07-09358/4/2023-08 од 08.08.2023. закљученим дана 17.08.2023. године између Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде и Института за сточарство, Београд – Земун, извршена је контрола мера за спровођење одгајивачког програма у свињарству. На основу непосредне контроле на терену, прегледа евиденције, као и увидом у рад одгајивачких организација и обраде добијених података, урађен је стручни извештај о реализованим пословима за спровођење одгајивачког програма за 2023. годину из области свињарства.

У контроли за 2023. годину било је укупно 38 одгајивачких организација (24 основне одгајивачке организације и 14 регионалних одгајивачких организација). Центар за пољопривреду из Лајковца као ООО води матичну евиденцију за фарму свиња која је под котролом РОО Институт ПКБ Агроекономик. Унион МЗ д.о.о. са седиштем у Пожаревацу има две фарме свиња, једна припада ПССС Смедерево д.о.о., а друга РОО Овис д.о.о. Пожаревац. ООО 33 Дунав-Млава се налази под контролом 5 РОО: Овис д.о.о. Пожаревац, ПССС Смедерево д.о.о., ПССС Крагујевац д.о.о., ПССС Јагодина д.о.о. и ПССС Крушевац д.о.о. ООО Ивановићи 2016 д.о.о., из Великог Градишта се налази под контролом 7 РОО и то: РОО Овис д.о.о. Пожаревац, ПССС Смедерево д.о.о., ПССС Крагујевац д.о.о., ПССС Јагодина д.о.о., ПССС Чачак д.о.о., ПССС Крушевац д.о.о. и ПССС Београд д.о.о. УОГСР Шумадија из Крагујевца је под контролом пет РОО: ПССС Крагујевац д.о.о., ПССС Јагодина д.о.о., РОО Агроботи д.о.о. Ужице, ПССС Крушевац д.о.о. и ПССС Чачак д.о.о. ООО Дикла 2022 ДОО из Супње се налази под контролом 7 РОО и то: ПССС Краљево д.о.о., РОО „Регнум Анималиа“ д.о.о. Мрчајевци, ПССС Крушевац д.о.о., РОО Агроботи д.о.о. Ужице, ПССС Ваљево д.о.о., ПССС Београд д.о.о. и Институт ПКБ Агроекономик. УОКПИПЖ „Генотип“ се налази под контролом 5 РОО: РОО Селекција југ д.о.о. Ниш, РОО „СМС Анимал Плус“ д.о.о., Врање, ПССС Крушевац д.о.о., ПССС Краљево д.о.о. и ПССС Јагодина д.о.о. Институт за примену науке у пољопривреди се налази под контролом три РОО: ПССС Шабац д.о.о., ПССС Ваљево д.о.о. и Институт ПКБ Агроекономик. Мат Ђорђевић 2021 ДОО се налази под контролом 2 РОО: РОО Селекција југ д.о.о. Ниш и РОО „СМС Анимал Плус“ д.о.о., Врање. Бовис ДОО као ООО је регистрована у

Београду али се одгајивачи налазе под контролом РОО ПССС Ваљево д.о.о. и ПССС Шабац д.о.о. ООО Агрмат 036 ДОО из Краљева налази се под контролом две РОО ПССС Краљево д.о.о. и ПССС Крушевац д.о.о. Приликом контроле спровођења програма мера урађена је и контрола свих РОО које су обухваћене Уредбом за спровођење програма мера у 2023. години: ПССС Смедерево д.о.о., РОО „СМС Анимал плус“ д.о.о. Врање, ПССС Београд д.о.о., ПССС Ваљево д.о.о., ПССС Крагујевац д.о.о., ПССС Краљево д.о.о., РОО „Регнум Анималиа“ д.о.о. Мрчајевци, РОО ПД „Агроботи“ д.о.о. Ужице., ПССС Јагодина д.о.о., РОО Селекција Југ д.о.о. Ниш, РОО Институт ПКБ Агроекономик Београд, ПССС Крушевац д.о.о., ПССС Чачак д.о.о., и РОО Овис д.о.о. Пожаревац. РОО су заједно са Главном одгајивачком организацијом биле у контроли основних одгајивачких организација. За 2023. годину такође није предвиђен програм мера за анималне генетске ресурсе, као ни претходних година. Институт за сточарство сматра да је неопходно вратити програм мера (селекцијске смотре и контрола продуктивности уматичених крмача и нераста) за аутохтоне расе свиња ради очувања генетских ресурса, с обзиром да се запати пре свега ресавке и даље налазе у критичном бројном стању. Тиме би дошло до повећања броја основних одгајивачких организација које би водиле матичну евиденцију и обављале контролу код одгајивача, а са друге стране дошло би до стимулације самих одгајивача у циљу повећања броја грла и очувања аутохтоних раса свиња.

РЕЗУЛТАТИ КОНТРОЛЕ СПРОВОЂЕЊА ОДГАЈИВАЧКОГ ПРОГРАМА ЗА 2023. ГОДИНУ

У табели 1 приказани су редни број, број округа, и назив основне одгајивачке организације (према Уредби о утврђивању годишњег програма мера за спровођење одгајивачког програма за 2023. годину; *СГ 39/2023*). У табели 2 приказан је одобрен (О) и реализован (Р) обим мера по организацијама док је у табели 3 приказан стварно реализован обим (СР) по појединим мерама. Селекцијском смотром (табеле 3 и 4) приплодних крмача и нераста је било обухваћено 149,11% што је мање у односу на 2021. и 2020. годину (162,15% и 171,74%) док је тај удео за период од 2019. до 2012. године износио редом 157,18%; 151,49%; 124,40%; 108,32%; 109,96; 93,07%; 77,86%; 78,72%, стварно реализованог од одобреног броја грла.

Табела 1. Подаци о обављеној контроли организација
Table 1. Data on realized control of organisations

Ред. бр. No.	Бр. округа District number	Основна одгајивачка организација и место Organisation and location
1.	8	Мат 2012 д.о.о., Шабац
2.	8	Ветбол Клиника д.о.о., Богатић
3.	8	Веса Мат д.о.о., Очаге
4.	8	О2 ВЕТ д.о.о., Дубље
5.	8	Воја Мат д.о.о., Дубље
6.	8	ВС Шабац а.д., Шабац
7.	9	Центар за пољопривреду д.о.о., Лајковац
8.	10	Агро Вук 2020 д.о.о., Скобаљ
9.	11	Унион МЗ д.о.о., Пожаревац
10.	11	ЗЗ Дунав-Млава, Петровац на Млави
11.	11	ИВАНОВИЋИ 2016 ВГ д.о.о., Велико Градиште
12.	12	УОГСР Шумадија, Крагујевац
13.	15	Ген д.о.о., Зајечар
14.	18	Дикла 2022 д.о.о., Супња
15.	18	ЗЗ Агровет 2015, Опланићи
16.	18	Агромат 036 д.о.о., Краљево
17.	20	ВСТ Селект д.о.о., Ниш
18.	20	Удр. одг. припло. и кв. прип. жив. Генотип, Алексинац
19.	20	МАТЂОРЂЕВИЋ 2021д.о.о., Добрујевац
20.	24	ВС Бујановац, Бујановац
21.	24	ЗОО Агро Мат д.о.о., Бујановац
22.	30	Институт за примену науке у пољопривреди, Београд
23.	30	Фармер Консалтинг д.о.о., Бољевци
24.	30	Бовис д.о.о., Београд

Селекцијском смотром крмача и нераста у 2023. години реализовано је **149,11%** у односу на одобрен обим ове мере. Од одобреног обима контроле продуктивности уматичених крмача реализовано је **140,85%** (нешто ниже у поређењу са 2022., 2021., 2020., 2019. и 2018. годином, 159,72%, 183,38%, 185,28%, 163,53% и 152,38%) и више у поређењу са интервалом од 2012. до 2017. године (93,35%, 90,64%, 94,98%, 114,13%, 136,34% и 133,22%). Контролом продуктивности уматичених нераста било је обухваћено **238,44%** што је више у односу на интервал 2012. до 2020. године (94,39%, 96%, 98,80%, 96,80%, 129,60%, 146,80%, 187,60%, 219,60% и 211,67%) а ниже у односу на 2021. и 2022. годину (263,75% и 291,25%) табеле 3 и 4 однос стварно реализован/одобрен обим. Одабирање и контрола нерастовских

мајки обухватило је **268,13%** (2016. године било је 250%, 2017. године било је 273,96%, 2018. године било је 390,42%, 2019. године било је 294,18%, 2020. године било је 503,04%, 2021. године било је 483,94%, и 2022. године било је 306,63%) у односу на одобрен обим за ову меру. Овај пад у контроли нерастовских мајки је последица и мањег броја реализованих перформанс тестова нераста. Перформанс тестом нераста било је обухваћено **155,96%** у односу на одобрен обим, док је у 2017. години је било обухваћено 158,75% у односу на одобрен обим, 2018. годином када је било обухваћено 151,67%, 2019. годином када је било 132,92%, 2020. годином када је било обухваћено 143%, 2021. године је било обухваћено 180,40% и 2022. године било је обухваћено 153,20%.

Табела 2. Одобрен (О) и реализован (Р) обим мера по организацијама
Table 2. Granted (O) and realized (R) scope of measures by organizations

Редни број организације ¹⁾	Мера 1 ²⁾		Мера 2		Мера 3		Мера 4		Мера 5		Мера 6		Мера 7		Мера 8	
	О	Р	О	Р	О	Р	О	Р	О	Р	О	Р	О	Р	О	Р
1.	1400	1400	1100	1100	40	40	53	53	36	36	600	600	0	0	0	0
2.	400	400	350	350	10	10	70	70	15	15	240	240	0	0	0	0
3.	2000	2000	1400	1400	46	46	120	120	90	90	1400	1254	4	4	0	0
4.	257	257	219	219	10	10	0	0	3	3	71	70	0	0	0	0
5.	220	220	194	194	8	8	0	0	10	10	142	125	0	0	0	0
6.	50	49	40	40	0	0	0	0	0	0	12	12	0	0	0	0
7.	130	117	150	127	8	8	40	40	20	20	200	200	0	0	0	0
8.	120	120	116	113	4	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
9.	1300	1300	1300	1300	25	25	100	100	150	150	1200	1200	9	6	0	0
10.	900	900	850	850	25	25	30	30	45	45	520	481	4	0	0	0
11.	1400	1400	1250	1250	41	41	120	120	62	62	1200	1200	13	13	0	0
12.	330	330	300	300	15	15	0	0	0	0	75	75	0	0	0	0
13.	80	63	75	65	4	4	0	0	1	1	12	12	0	0	0	0
14.	500	500	510	510	10	10	100	100	25	25	200	200	0	0	0	0
15.	19	19	18	18	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
16.	180	180	300	179	0	0	1	1	4	4	28	28	0	0	0	0
17.	70	50	70	49	5	5	0	0	0	0	5	0	0	0	0	0
18.	560	560	560	560	20	20	80	80	20	20	150	150	0	0	0	0
19.	350	350	350	350	10	10	0	0	2	2	45	45	0	0	0	0
20.	151	151	151	151	6	6	0	0	0	0	50	50	0	0	0	0
21.	30	30	28	28	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
22.	146	125	188	136	8	8	36	36	10	10	56	56	0	0	0	0
23.	110	110	100	97	7	7	0	0	2	0	60	45	0	0	0	0

24.	310	310	310	310	17	17	0	0	0	0	70	70	0	0	0	0
УКУПНО TOTAL	11013	10941	9929	9696	320	320	750	750	495	493	6336	6113	30	23	0	0

¹⁾ Називи организација приказани су у табели 1/Names of organisations are presented in Table 1; ²⁾ Мера 1-Селекцијска смотра/Measure 1- Selection and evaluation, Мера 2-Контрола продуктивности уматичених крмача/Measure 2- Productivity control of registered sows; Мера 3-Контрола продуктивности уматичених нераста/Measure 3-Productivity control of registered boars; Мера 4-Одабирање и контрола нерастовских мајки/Measure 4-Selection and control of boar dams; Мера 5-Перформанс тест нераста/Measure 5- Performance boar test; Мера 6-Перформанс тест назимица/Measure 6- Performance test of gilts; Мера 7-Биолошки тест нераста/Measure 7- Biological test of boars; Мера 8-Прогени тест нераста/ Measure 8- Progeny test of boars

Перформанс тестом назимица било је обухваћено **107,40%** док је у односу на интервал 2014. до 2022. године тај удео износио редом 99,68%; 117,48%; 131,77%, 145,75%, 119,96%, 124,14%, 130,10%, 95,39% и 155,96%. Смањен удео стварно реализованих перформанс тестова назимица директна је последица појаве заразне болести афричке куге свиња, при чему је већи број одгајивача своја грла послао на клање и није остављао за тестирање нити за ремонт у својим запатима женска приплодна грла. Биолошки тест нераста је реализован са **76,67%**, док је 2022. године тај удео износио 82,76%, 2021. године износио 70%, 2020. године 97,50%. За меру прогени тест нераста није било одобрених обима као ни и стварно реализованих.

Табела 3. Одобрен (О) и стварно реализован (СР) обим мера по организацијама
Table 3. Granted (O) and actually realized (SR) scope of measures by organisations

Редни број организације ¹⁾	Мера 1 ²⁾		Мера 2		Мера 3		Мера 4		Мера 5		Мера 6		Мера 7		Мера 8	
	О	СР	О	СР	О	СР	О	СР	О	СР	О	СР	О	СР	О	СР
1.	1400	2462	1100	2306	40	96	53	653	36	56	600	744	0	0	0	0
2.	400	408	350	384	10	24	70	134	15	26	240	275	0	0	0	0
3.	2000	4547	1400	2739	46	130	120	242	90	186	1400	1254	4	4	0	0
4.	257	259	219	244	10	17	0	0	3	6	71	70	0	0	0	0
5.	220	228	194	217	8	11	0	0	10	14	142	125	0	0	0	0
6.	50	49	40	47	0	0	0	0	0	0	12	12	0	0	0	0
7.	130	117	150	127	8	13	40	47	20	21	200	212	0	0	0	0
8.	120	120	116	113	4	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
9.	1300	1617	1300	1361	25	26	100	103	150	190	1200	1410	9	6	0	0
10.	900	1074	850	907	25	89	30	108	45	73	520	481	4	0	0	0
11.	1400	2529	1250	2653	41	165	120	420	62	90	1200	1235	13	13	0	0
12.	330	395	300	367	15	27	0	0	0	0	75	106	0	0	0	0
13.	80	63	75	65	4	4	0	0	1	1	12	18	0	0	0	0
14.	500	509	510	521	10	38	100	117	25	55	200	233	0	0	0	0
15.	19	19	18	18	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
16.	180	193	300	179	0	0	1	18	4	5	28	60	0	0	0	0
17.	70	50	70	49	5	6	0	0	0	0	5	0	0	0	0	0
18.	560	662	560	606	20	56	80	116	20	37	150	213	0	0	0	0
19.	350	369	350	357	10	12	0	0	2	2	45	47	0	0	0	0
20.	151	158	151	152	6	6	0	0	0	0	50	103	0	0	0	0
21.	30	32	28	28	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
22.	146	125	188	136	8	13	36	53	10	10	56	75	0	0	0	0
23.	110	118	100	97	7	7	0	0	2	0	60	45	0	0	0	0

24.	310	319	310	312	17	17	0	0	0	0	70	87	0	0	0	0
УКУПНО TOTAL	11013	16422	9929	13985	320	763	750	2011	495	772	6336	6805	30	23	0	0

¹⁾ Називи организација приказани су у табели 1/Names of organisations are presented in Table 1; ²⁾ Мера 1- Селекцијска смотра /Measure 1- Selection and evaluation, Мера 2- Контрола продуктивности уматичених крмача/Measure 2- Productivity control of registered sows; Мера 3- Контрола продуктивности уматичених нераста /Measure 3-Productivity control of registered boars; Мера 4- Одабирање и контрола нерастовских мајки /Measure 4-Selection and control of boar dams; Мера 5- Перформанс тест нераста/Measure 5- Performance boar test; Мера 6- Перформанс тест назимица /Measure 6- Performance test of gilts; Мера 7- Биолошки тест нераста /Measure 7- Biological test of boars; Мера 8- Прогени тест нераста / Measure 8- Progeny test of boars

Добијени резултати показују да је удео стварно реализованог обима за мере 3 и 4 (табеле 3 и 4) био знатно већи у односу на одобрен обим, као и претходних година.

Табела 4. Удео стварно реализованог (CP) од одобреног обима мера по организацијама
Table 4. Share of actually realized (SR) to granted (O)scope of measures by organisations

Редни број организације ¹⁾	Мера 1 ²⁾	Мера 2	Мера 3	Мера 4	Мера 5	Мера 6	Мера 7	Мера 8
	CP, %	CP, %	CP, %	CP, %	CP, %	CP, %	CP, %	CP, %
1.	175,86	209,64	240,00	346,09	155,56	124,00	0	0
2.	102,00	109,71	240,00	93,80	173,33	114,58	0	0
3.	227,35	195,64	282,61	290,40	206,67	89,57	100,00	0
4.	100,78	111,42	170,00	0	200,00	98,59	0	0
5.	103,64	111,86	137,50	0	140,00	88,03	0	0
6.	98,00	117,50	0	0	0	100,00	0	0
7.	90,00	84,67	162,50	18,80	105,00	106,00	0	0
8.	100,00	97,41	125,00	0	0	0	0	0
9.	124,38	104,69	104,00	103,00	126,67	117,50	66,67	0
10.	119,33	106,71	356,00	32,40	162,22	92,50	0	0
11.	180,64	212,24	402,44	504,00	145,16	102,92	100,00	0
12.	119,70	122,33	180,00	0	0	141,33	0	0
13.	78,75	86,67	100,00	0	100,00	150,00	0	0
14.	101,80	102,16	380,00	117,00	220,00	116,50	0	0
15.	100,00	100,00	100,00	0	0	0	0	0
16.	107,22	59,67	0	0,18	125,00	214,29	0	0
17.	71,43	70,00	120,00	0	0	0,00	0	0
18.	118,21	108,21	280,00	92,80	185,00	142,00	0	0
19.	105,43	102,00	120,00	0	100,00	104,44	0	0
20.	104,64	100,66	100,00	0	0	206,00	0	0
21.	106,67	100,00	0	0	0	0	0	0
22.	85,62	72,34	162,50	19,08	100,00	133,93	0	0
23.	107,27	97,00	100,00	0	0	75,00	0	0
24.	102,90	100,65	100,00	0	155,56	124,29	0	0
Удео	149,11	140,85	238,44	268,13	155,96	107,40	76,67	0

¹⁾ Називи организација приказани су у табели 1/Names of organisations are presented in Table 1; ²⁾ Мера 1- Селекцијска смотра /Measure 1 – Selection and evaluation, Мера 2- Контрола продуктивности уматичених крмача/Measure 2- Productivity control of registered sows; Мера 3- Контрола продуктивности уматичених нераста /Measure 3-Productivity control of registered boars; Мера 4- Одабирање и контрола нерастовских мајки /Measure 4-Selection and control of boar dams; Мера 5- Перформанс тест нераста /Measure 5- Performance boar test; Мера 6- Перформанс тест назимица /Measure 6- Performance test of gilts; Мера 7- Биолошки тест нераста /Measure 7- Biological test of boars; Мера 8- Прогени тест нераста / Measure 8- Progeny test of boars

РЕЗУЛТАТИ АНАЛИЗЕ ПОДАТАКА СПРОВОЂЕЊА ОДГАЈИВАЧКОГ ПРОГРАМА ПО ОРГАНИЗАЦИЈАМА И ОДОБРЕНИМ МЕРАМА

У резултатима је приказана анализа особина свих грла обухваћених контролом у периоду од **1. октобра 2022.** године до **30. септембра 2023.** године.

Селекцијска смотра

Резултати селекцијске смотре крмача и дистрибуција оцењених крмача Е, Ia и I класом приказани су у табели 5.

Табела 5. Дистрибуција крмача оцењених класом Е, Ia и I по организацијама
Table 5. Distribution of sows in classes E, Ia and I by organizations

Редни бр. орг. ¹⁾	Оцењено крмача Sows evaluated	Е класа		Ia класа		I класа		E+ Ia + I	
		n	%	N	%	N	%	N	%
1.	2367	1848	78,07	85	3,59	17	0,72	1950	82,38
2.	384	303	78,91	18	4,69	6	1,56	327	85,16
3.	4363	2095	48,02	1010	23,15	484	11,09	3589	82,26
4.	222	60	27,03	51	22,97	54	24,32	165	74,32
5.	217	25	11,52	56	25,81	116	53,46	197	90,78
6.	47	22	46,81	12	25,53	10	21,28	44	93,62
7.	108	47	43,52	26	24,07	7	6,48	80	74,07
8.	115	1	0,87	32	27,83	50	43,48	83	72,17
9.	1617	582	35,99	388	24,00	97	6,00	1067	65,99
10.	982	374	38,09	106	10,79	108	11,00	588	59,88
11.	2410	1976	81,99	242	10,04	31	1,29	2249	93,32
12.	366	241	65,85	43	11,75	15	4,10	299	81,69
13.	59	35	59,32	16	27,12	7	11,86	58	98,31
14.	479	433	90,40	22	4,59	1	0,21	456	95,20
15.	18	16	88,89	1	5,56	0	0	17	94,44
16.	177	35	19,77	31	17,51	27	15,25	93	52,54
17.	44	4	9,09	5	11,36	16	36,36	25	56,82
18.	608	543	89,31	47	7,73	7	1,15	597	98,19
19.	358	335	93,58	17	4,75	2	0,56	354	98,88
20.	152	78	51,32	4	2,63	0	0	82	53,95
21.	30	6	20,00	14	46,67	6	20,00	26	86,67
22.	113	37	32,74	27	23,89	17	15,04	81	71,68
23.	110	39	35,45	30	27,27	10	9,09	79	71,82
24.	302	63	20,86	142	47,02	87	28,81	292	96,69
УКУПНО/TOTAL:	15648	9198	58,78	2425	15,50	1175	7,51	12798	81,78

¹⁾ Називи организација приказани су у табели 1/ Names of organizations are presented in Table 1

У 2023. години од укупног броја крмача у селекцијској смотри 15648, **81,78%** је оцењено класом Е, Ia и I, (табела 5), док је у 2022. години од укупног броја крмача у селекцијској смотри 15399, **81,93%** је оцењено класом Е, Ia и I, у 2021. години од 17082 оцењених крмача, **70,04%** је оцењено класом Е, Ia и I, у 2020. години од укупног броја крмача у селекцијској смотри 15713, **71,86%** је оцењено класом Е, Ia и I, у 2019. години од 13677 крмача, **64,58%** је оцењено класом Е, Ia и I. Основне одгајивачке организације број 14 и 19 имају највећи удео крмача у класи Е (**90,40%** и **93,58%**). У табели 6 приказана је дистрибуција оцењених нераста на селекцијској смотри по генотиповима унутар организација/фарми. Према Главном одгајивачком програму обухваћене су само чисте расе нераста и F₁ мелези. Од чистих раса на смотрама су оцењени шведски ландрас (ШЛ), велики јоркшир (ВЈ), дански ландрас (ДЛ), ландрас (Л), дурок (Д), и пиетрен (П).

Табела 6. Дистрибуција нераста по генотиповима и организацијама
Table 6. Distribution of boars by genotypes and rganizations

Ред.бр. организације ¹⁾	n ²⁾	ШЛ	ВЈ	ДЛ	Л	Д	П	F ₁ МЕЛЕЗИ
1.	95	0	43	0	14	11	9	1 (ДхХ), 1 (ХхП), 12 (ПхД), 2 (ДхП), 2 (ПхХ)
2.	24	0	12	0	1	3	1	5 (ДхП), 1 (ПхД), 1 (ПхХ)
3.	184	0	84	0	15	24	16	16 (ДхП), 27 (ПхД), 2 (ПхХ)
4.	37	0	28	0	0	5	1	3 (ПхД)
5.	11	0	5	0	3	1	0	1 (ПхД), 1 (ХхД)
6.	2	0	0	0	0	0	0	2 (ПхД)
7.	9	0	2	0	7	0	0	0
8.	5	0	2	0	1	0	1	1 (ДхП)
10.	92	0	41	0	12	18	20	1 (ДхВЈ)
11.	119	0	57	2	25	14	11	1 (ВЈхЛ), 2 (ДхП), 3 (ВЈхНОРЛ), 2 (ДхП), 1 (ДхВЈ), 1 (ПхЛ)
12.	29	1	19	0	6	3	0	0
13.	4	0	3	0	0	0	1	0
14.	30	0	12	0	5	6	2	1 (ВЈхЛ), 2 (ДхП), 1 (ПхД), 1 (ЛхВЈ)
15.	1	0	0	0	0	1	0	0
16.	16	0	12	0	3	0	0	1 (ВЈхП)
17.	6	0	3	0	1	1	1	0
18.	54	0	29	0	8	2	1	11 (ПхД), 2 (ДхП), 1 (ВЈхЛ)
19.	11	0	5	0	5	0	1	0
20.	6	0	4	0	2	0	0	0
21.	2	0	1	0	1	0	0	0
22.	12	0	6	0	5	0	1	0
23.	8	0	5	0	2	1	0	0
24.	17	0	9	0	5	2	1	0
УКУПНО:	774	1	382	2	121	92	67	109

¹⁾ Називи организација приказани су у табели 1/Names of organisations are presented in Table 1; ²⁾ n- Број нераста/Number of boars, ШЛ- Шведски ландрас/Swedish Landrace, ВЈ- Велики јоркшир/Large white, ДЛ- Дански ландрас/Danish Landrace, Л-Ландрас/Landrace, НОРЛ- Норвешки ландрас/Norwegian Landrace, Д- Дурок/Duroc, П- Пиетрен/Pietrain, Х- Хемпшир/Hampshire

Највећи број нераста имала је организација 3 (184). Укупно је у селекцијској смотри било **774** нераста док је у 2022. години било **761**, у 2021. години било је **754**, у 2020. години било је оцењено **599** нераста на смотрама, у 2019. години било је оцењено **465** нераста на смотрама, у 2018. оцењено је на селекцијским смотрама **375**, у 2017. години било је **244** нераста док је у 2016. години било **235** нераста). Из табеле 6 се може видети, по организацијама и укупно, да је и у 2023. години значајан број нераста мелеза F₁ генерације оцењено на селекцијским смотрама (**109**-удео мелеза у укупном броју контролисаних нераста био је **14,08%**), 2022. године оцењено их је 111, у 2021. години било их је 84, у 2020. години било их је 47, док је у 2019. години било 35, а у 2018. години свега 18. Међутим, посматрано укупно и процентуално у односу на чисте расе може се рећи да има довољно нераста F₁ генерације као и претходне године (2022. године тај удео износио је **14,59%**, а већ у раније посматраним годинама тај удео је доста нижи, у 2021. години тај удео износио је **11,14%**, 2020. године тај удео износио је **7,84%**, 2019. године тај удео је износио **7,53%**, 2018. године удео је износио **4,80%**, 2017. удео је износио **2,05%** од укупног броја нераста под контролом, 2016. године **0,85%**, 2015. године тај удео је износио **1,13%**). Повећање удела нераста чистих раса а пре свега мелеза утврђен је и даље на индивидуалним пољопривредним газдинствима. Одгајивачи квалитетних приплодних грла свиња са већим бројем плоткиња практикују гајење нераста на својим газдинствима из разлога спречавања појава и ширења заразних болести, смањењем контаката на својим газдинствима.

Контрола продуктивности уматичених крмача

Контролом продуктивности уматичених грла у 2023. години обухваћено је **13985** крмача и **763** нераста, контролом продуктивности уматичених грла у 2022. години обухваћено је 16793 крмача и 932 нераста, док је у 2021. години обухваћено 19281 крмача и 844 нераста, у 2020. години је обухваћено 17600 крмача и 635 нераста, у 2019. години обухваћено је 14.718 крмача и 549 нераста и у 2018. обухваћена је популација од 13714 крмача и 469 нераста. Просечна плодност контролисаних крмача за 2023. годину исказана величином легла при прашењу износила је **12,51** живорођених прасади, мртворођених 0,40 и укупно рођених 12,91 прасади. Просечна плодност контролисаних крмача за 2022. годину

исказана величином легла при прашењу износила је 12,24 живорођених прасади, мртворођених 0,54 и укупно рођених 12,78 прасади, за 2021. годину износила је 12,30 живорођених прасади, мртворођених 0,63 и укупно рођених 12,93 прасади, а за 2020. годину износила је 12,61 живорођених прасади, мртворођених 0,71 и укупно рођених 13,32 прасади, при чему је за 2019. годину просечна плодност контролисаних крмача износила 12,75 живорођених прасади, мртворођених 0,85 и укупно рођених 13,40 прасади. , а за 2018. годину исказана величином легла при прашењу износила је 12,44 живорођених прасади, мртворођених 0,94 и укупно рођених 13,38 прасади. Ниже просечне вредности живорођених прасади су забележене у 2015., 2016. и 2017. години (11,19; 11,70 и 12,06 живорођених прасади). Вредности за живо и укупно рођену прасад, посматрајући 2017., 2016., 2015., 2014., 2013. и 2012. годину, су следеће (12,06; 11,70; 11,19; 11,33; 10,77; 10,27 живорођених и 12,94; 12,56; 12,25; 12,25; 11,40; 10,73 укупно рођених прасади). Плоткиње су у просеку одгајиле **11,48** прасади у 2023. години што је више у односу на интервал 2022. до 2018.године (11,30, 11,19, 11,35, 11,34 и 11,09 прасади). У табели 7 приказан је петогодишњи тренд (2019.-2023. година) за меру контрола продуктивности уматичених крмача.

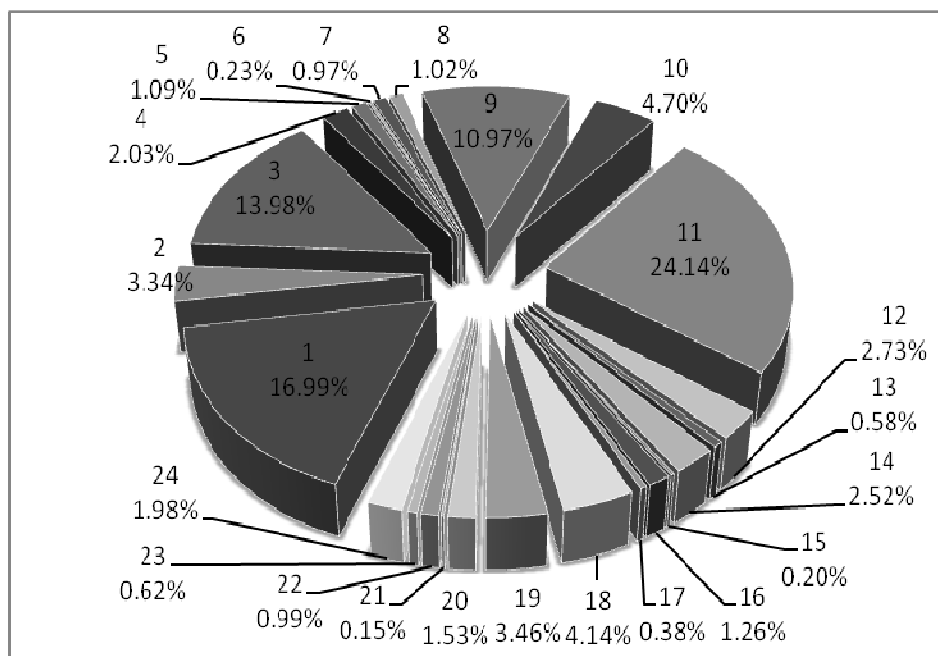
Табела 7. Плодност контролисаних уматичених крмача за период 2019-2023. година
Табле 7. Productivity control of registered sows between 2019-2023. year

Година испитивања Year of research	Број легала Number of litters	БЖРП ¹⁾	БМРП	БУРП	Трајање лактације, дана	Број одгајених прасади	Маса легла,кг
2019	24094	12,75	0,85	13,40	31,19	11,34	88,12
2020	27350	12,61	0,71	13,32	31,92	11,35	88,38
2021	28818	12,30	0,63	12,93	32,36	11,19	95,44
2022	25391	12,24	0,54	12,78	32,75	11,30	96,57
2023	20487	12,51	0,40	12,91	32,90	11,48	99,95

¹⁾ БЖРП-Број живорођених прасади/Number of live born piglets, БМРП –Број мртворођених прасади/Number of still born piglets, БУРП-Број укупно рођених прасади/Total born piglets; Трајање лактације,Lactation duration; Број одгајених прасади/Number of reared piglets; Маса легла/Litter weight

У периоду спровођења програма мера (од 1. октобра 2022. до 30. септембра 2023. године) укупан број крмача у контроли продуктивности је **13985** грла што је значајно мање у односу на претходну 2022. годину кад је у контроли продуктивности било **16793** крмача. Посматрајући период 2012.-2022. године број крмача у контроли по годинама износио је **7689, 9201, 9308, 10272, 12271, 11990, 13714, 14718, 17600, 19281** и **16793** грла. Од укупног броја крмача у контроли, организација 11 је имала највеће учешће од **24,14%**, а најмање организација 21 од **0,15%**. Укупно је било **20487** опрашених легала (табела 8) и **17955**

залучених легала (табела 9). 2022. године укупно је било **25391** опрашених легала и **24081** залучених легала У 2021. години било је укупно **28818** опрашених легала и **26579** залучених легала, у 2020. години укупно је било **27350** опрашених легала и **23915** залучених легала, док је у 2019. години укупно је било **24094** опрашених легала и **22210** залучених легала.

Називи организација приказани су у табели 1/Identification of organisations in Table 1

Графикон 1. Удео организација у броју крмача
Graph 1. Share of organisations in number of cows

Просечна плодност контролисаних крмача исказана величином легла при прашењу износила је **12,51** живорођених прасади, мртворођених **0,40** и укупно рођених **12,91** прасади (табела 8), док су 2022. године ове вредности износиле за просечну плодност контролисаних крмача исказана величином легла при прашењу **12,24** живорођених прасади, мртворођених **0,54** и укупно рођених **12,78** прасади. Ниже просечне вредности живорођених прасади су забележене у **2014.**, **2015.**, **2016.**, и **2017.** години (**11,33**; **11,19**; **11,70**; и **12,06** живорођених прасади), док је у **2018.**, **2019.**, **2020.** и **2021.** години број живорођене прасади био већи од 12,20 (**12,44**, **12,75**, **12,61** и **12,30**). Вредности за живо и укупно рођену прасад, посматрајући 2022., 2021., 2020., 2019., 2018., 2017., 2016., 2015., 2014., 2013. и 2012. годину, су следеће (**12,24**; **12,30**; **12,61**, **12,75**; **12,44**; **12,06**; **11,70**; **11,19**; **11,33**; **10,77**; **10,27** живорођених и **12,78**; **12,93**; **13,34**; **13,45**; **13,38**; **12,94**; **12,56**; **12,25**; **12,25**; **11,40**; **10,73** укупно рођених прасади).

Просечан број живорођених прасади у леглу је варирао између запата од **10,73** (организација 3) до **14,03** (организација 8). Број мртворођене прасади у леглима крмача био је највећи код организације 8 и износио је **0,95** просечно прасади. Укупно рођених прасади било је највише код организације 8 (**14,99** прасади).

Табела 8. Плодност контролисаних уматичених крмача по организацијама
Table 8. Fertility of registered sows by organisations

Ознака организације ¹⁾	Број легала Number of litters	БЖРП ²⁾		БМРП		БУРП	
		$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD
1	3481	12,47	2,21	0,39	0,94	12,86	2,30
2	685	13,33	2,18	0,55	1,17	13,88	2,43
3	2865	10,73	1,24	0,15	0,37	10,89	1,28
4	416	11,57	1,17	0,89	0,78	12,47	1,09
5	224	11,49	1,34	0,11	0,32	11,60	1,36
6	47	11,00	2,45	0,30	0,59	11,30	2,39
7	198	12,02	2,59	0,18	0,44	12,20	2,62
8	208	14,03	3,11	0,95	1,12	14,99	3,24
9	2248	12,28	3,13	0,91	1,09	13,19	3,24
10	962	12,11	2,24	0,49	0,94	12,60	2,44
11	4945	13,59	1,98	0,33	0,72	13,93	2,14
12	560	12,39	1,81	0,45	0,78	12,85	1,98
13	118	13,18	1,71	0,81	1,33	13,98	2,18
14	516	12,99	2,37	0,07	0,35	13,05	2,42
15	41	13,37	2,65	0,39	0,97	13,76	2,75
16	259	11,24	2,74	0,63	1,13	11,87	2,82
17	78	11,92	3,43	0,05	0,45	11,97	3,43
18	848	12,49	2,34	0,33	0,77	12,82	2,43
19	708	13,77	1,16	0,15	0,42	13,92	1,20
20	314	12,67	0,99	0,16	0,38	12,82	1,01
21	31	11,23	1,69	0,81	0,60	12,03	1,72
22	203	11,88	2,26	0,06	0,31	11,94	2,37
23	126	11,70	1,96	0,62	0,90	12,32	1,93
24	406	12,85	2,89	0,26	0,86	13,11	2,91
Укупно/ $\bar{X}$	20487	12,51	2,35	0,40	0,84	12,91	2,47
F		178,00 ^{***3)}		81,964 ^{**}		178,3 ^{**}	

¹⁾ Називи организација приказани су у табели 1/Identification of organisations in Table 1;

²⁾ БЖРП-Број живорођених прасади/Number of live born piglets, БМРП-Број мртворођених прасади/Number of still born piglets, БУРП-Број укупно рођених прасади/Total born piglets; ³⁾ $^{**}P<0,01$

Лактација је просечно трајала **32,90** дана (табела 9), при чему је најдуже трајање лактације утврђено код организације 21 (око 39 дана), док је најкраће трајање лактације било код организације 8 (27 дана). Плоткиње су у просеку одгајале **11,48** прасади у 2022. години, што је више у односу на 2022., 2021., 2020., 2019., 2018., 2017., 2016., 2015., 2014., 2013. и 2012. годину (11,30; 11,19; 11,35; 11,34; 11,09; 10,83; 10,24 ; 9,95; 9,33; 9,45 и 9,33

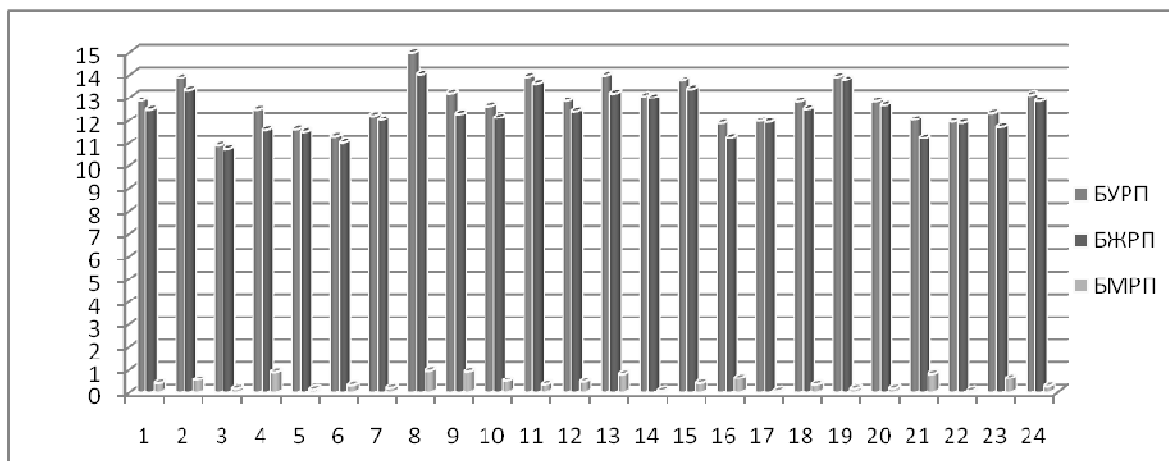
прасади). Највећи број одгајених прасади био је код организације 8 (12,91). Просечна маса залучених легала износила је **99,95** кг. Веће масе легала на залучењу се јављају као последица и већег броја одгајене прасади у леглима.

Табела 9. Трајање лактације и број одгајених прасади по организацијама
Table 9. Duration of lactation and number of reared piglets by organisations

Ознака организације ¹⁾	Број залучених легала <i>Number of weaned litters</i>	Трајање лактације, дана <i>Lactation duration, days</i>		Број одгајених прасади <i>Number of reared piglets</i>		Маса легла <i>Litter weight, kg</i>	
		$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD
1	2892	29,34	1,78	12,27	2,06	105,25	19,51
2	603	34,81	4,83	11,84	1,45	104,66	19,33
3	2849	33,63	2,48	10,62	1,16	94,32	9,93
4	415	37,02	2,92	11,48	1,08	93,24	8,82
5	214	36,92	2,90	11,48	1,32	112,92	10,58
6	39	31,69	1,59	11,08	2,56	94,72	22,39
7	185	38,38	5,59	10,34	1,29	71,84	12,80
8	208	27,50	0,96	12,91	2,65	103,44	21,25
9	2243	30,67	3,02	10,84	1,49	96,64	13,80
11	4437	35,08	3,92	11,69	1,38	108,45	17,07
12	525	33,97	3,46	11,48	1,33	104,30	12,16
13	105	31,07	2,56	12,36	1,34	93,99	12,21
14	516	35,00	5,28	11,63	1,65	102,00	19,95
15	38	31,05	2,99	12,42	2,52	88,91	17,83
16	242	31,55	2,55	10,02	2,40	81,53	16,07
17	70	32,47	4,54	11,97	3,42	95,23	17,18
18	685	30,56	3,06	12,08	1,95	85,20	14,84
19	707	33,25	1,15	11,43	1,01	88,35	9,38
20	277	30,52	1,37	12,64	1,02	99,15	8,71
21	31	38,68	2,34	11,29	1,68	74,55	11,25
22	180	34,76	5,50	10,17	1,59	84,40	18,04
23	118	35,78	5,49	10,89	1,92	85,89	18,23
24	376	33,36	2,28	11,88	2,10	96,00	19,71
Укупно/ $\bar{X}$	17955	32,90	4,03	11,48	1,71	99,95	17,62
F		471,8** ²⁾		135,5**		217,9**	

¹⁾ Називи организација приказани су у табели 1/Identification of organisations in Table; ²⁾ **P<0,01

Посматране особине (табеле 8 и 9) су статистички високо значајно варирале између организација. На графикону 2 приказане су просечне вредности особина плодности крмача по организацијама.

БЖРП-Број живорођених прасади/Number of live born piglets, БМРП-Број мртворођених прасади/Number of stillborn piglets, БУРП-Број укупно рођених прасади/Total piglets born

Графикон 2. Просечне вредности особина плодности крмача по организацијама
Graph 2. Average values of fertility traits of sows by organisations

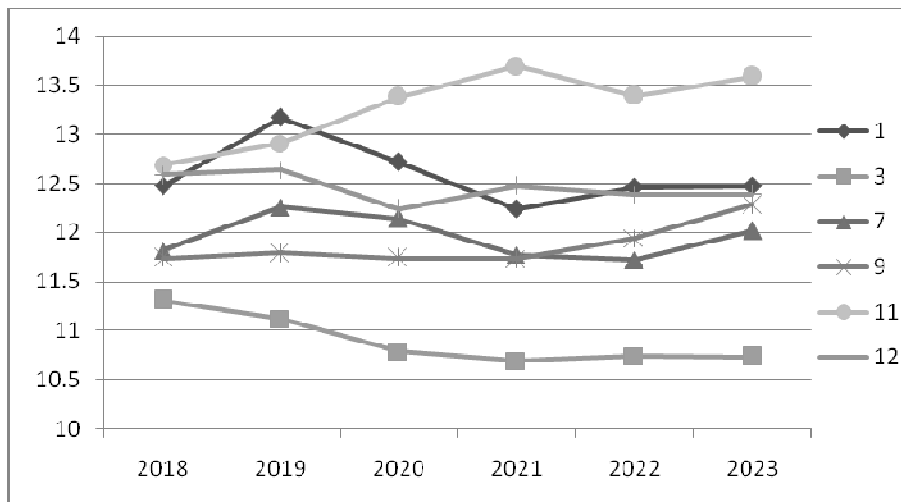
Табела 10. Број живорођених, мртворођених и одгајених прасади (од 2018. до 2022. године)
Table 10. Number of live born, still born and reared piglets (2018-2022)

Организација ¹⁾		1	3	7	9	11	12
БЖРП	2018	12,47	11,31	11,82	11,74	12,69	12,59
	2019	13,17	11,12	12,26	11,79	12,91	12,64
	2020	12,72	10,79	12,14	11,74	13,38	12,24
	2021	12,24	10,69	11,77	11,73	13,69	12,47
	2022	12,46	10,74	11,72	11,94	13,39	12,38
	2023	12,47	10,73	12,02	12,28	13,59	12,39
БМРП	2018	0,39	0,27	0,18	0,76	1,33	0,12
	2019	0,55	0,25	0,14	0,97	1,28	0,46
	2020	0,57	0,30	0,22	1,12	0,28	0,47
	2021	0,53	0,23	0,09	1,11	0,28	0,49
	2022	0,35	0,17	0,51	1,01	0,43	0,69
	2023	0,39	0,15	0,18	0,91	0,81	0,45
БОП	2018	12,20	10,32	10,22	10,77	10,65	11,38
	2019	13,07	10,56	10,47	10,71	10,69	11,54
	2020	12,46	10,54	10,52	10,63	11,22	11,47
	2021	12,24	10,57	10,30	10,63	11,47	11,35
	2022	12,20	10,67	10,13	10,77	11,50	11,96
	2023	12,27	10,62	10,34	10,84	11,69	11,48

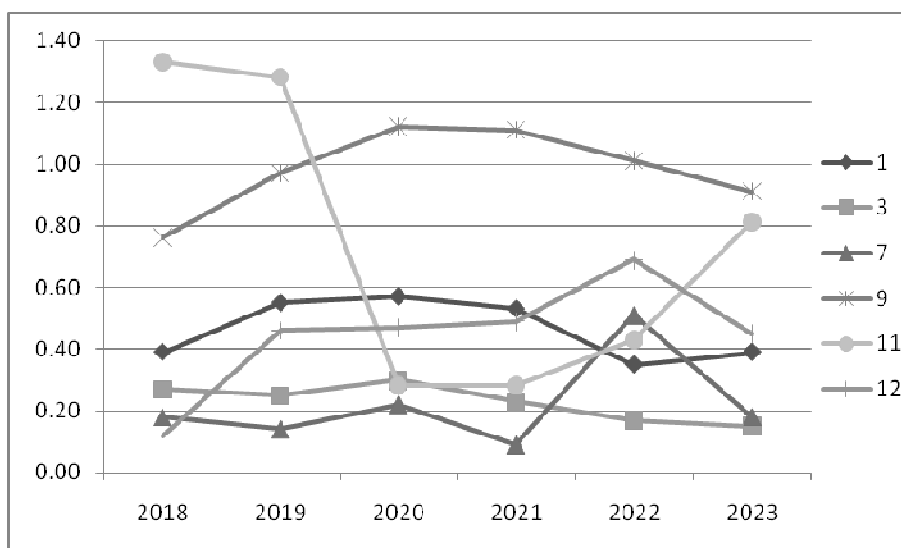
¹⁾ Називи организација приказани су у табели 1/Identification of organisations in Table 1;

²⁾ БЖРП-Број живорођених прасади/Number of live born piglets, БМРП-Број мртворођених прасади/Number of stillborn piglets, БОП-Број одгајених прасади/Number of reared piglets

У табели 10, приказане су просечне вредности живорођених и одгајаних прасади по организацијама од 2018. до 2023. године. На графиконима 3, 4 и 5 приказан је просечан број живорођених, мртворођених и одгајаних прасади за шест највећих основних одгајивачких организација од 2018. до 2023. године.

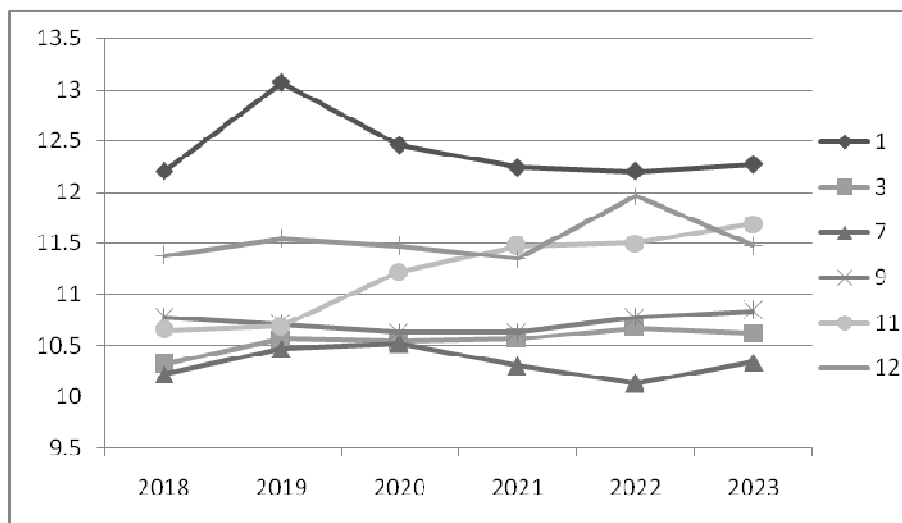

Називи организација приказани су у табели 1/Identification of organisations in Table 1
 Графикон 3. Број живорођених прасади по организацијама и годинама (од 2018. до 2023. године)
 Graph 3. Number of live born piglets by organisations and year (from 2018 to 2023)

Називи организација приказани су у табели 1/Identification of organisations in Table 1
 Графикон 4. Број мртворођених прасади по организацијама и годинама (од 2018. до 2023. године)
 Graph 4. Number of still born piglets by organisations and year (from 2018 to 2023)

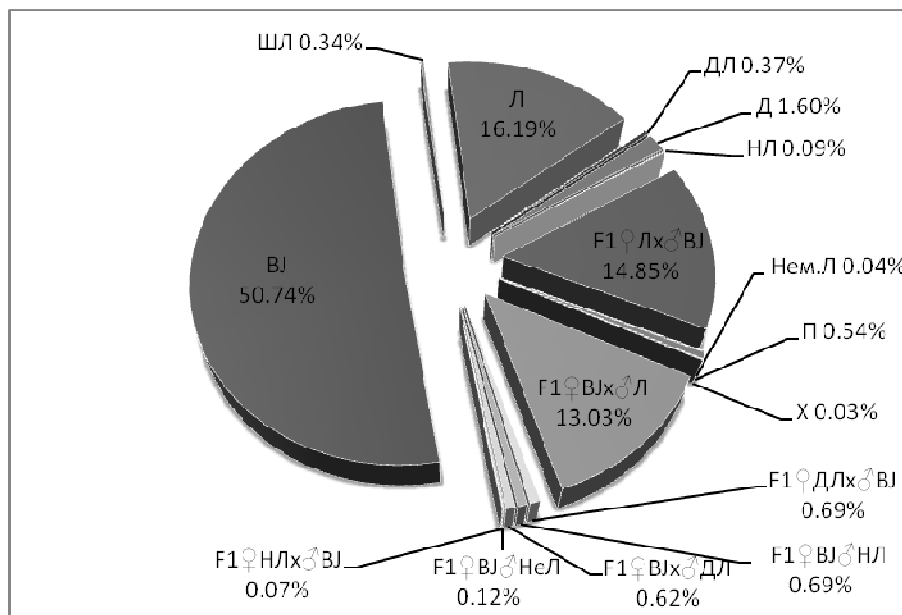
Називи организација приказани су у табели 1/Identification of organisations in Table 1

Графикон 5. Број одгојених прасади по организацијама и годинама (од 2018. до 2023. године)
Graph 5. Number of reared piglets by organisations and year (from 2018 to 2023)

Плодност контролисаних уматичених крмача по генотиповима

На графикону 6 приказан је удео броја легала по генотиповима. Од укупног броја легала највећи број је од крмача расе велики јоркшир (ВЈ; **50,74%**), што представља највећи удео овог генотипа од када се прате контроле крмача по генотиповима, док је удео легала ландраса износио **16,19%** (у 2022. и 2021. години тај удео је износио редом **14,16%** и **16,04%**). Удео опрашених легала великог јоркшира је повећан у односу на 2022., 2021., 2020., 2019. и 2018. годину (ВЈ; 45,64; 36,29; 32,11; 28,80; и 23,15) и износи рекордних **50,74%**, док је удео прашења крмача расе немачки ландрас и хемпшир, посматрајући чисте расе, и даље најмањи (**0,04%** и **0,03%**) са трендом даљег опадања.

Највећи удео крмача мелеза забележен је код генотипа $F_1 \text{♀Лх♂ВЈ}$ (**14,85%**) и $F_1 \text{♀ВЈх♂Л}$ (**13,03%**). Варирање величине легла при рођењу по генотиповима приказано је у табели 11.

VJ - Велики јоркшир/Large White, Л – Ландрас/Landrace, ШЛ - Шведски ландрас/Swedich Landrace, ДЛ- Дански ландрас/Danish Landrace, Д – Дурок/Duroc, П- Пиетрен/Pietrain, Х- Хемпшир/Hampshire, НЛ-Норвешки ландрас/Norwegian Landrace, Нем.Л.-Немачки ландрас/German Landrace

Графикон 6. Удео генотипова у укупном броју легала
Graph 6. Share of genotypes in total number of litters

Табела 11. Просечне вредности и варијабилност особина плодности крмача по генотиповима

Table 11. Average values and variability of fertility traits of sows by genotypes

Генотип/ Genotype ¹⁾	Број легала Number of litters	БЖРП ²⁾		БМРП		БУРП	
		$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD
VJ	10395	12,50	2,30	0,37	0,82	12,86	2,44
Л	3316	12,58	2,29	0,36	0,75	12,94	2,38
ШЛ	70	11,77	2,21	0,13	0,66	11,90	1,86
ДЛ	76	12,78	2,14	0,86	1,26	13,63	2,58
НЛ	18	11,39	1,20	0,17	0,38	11,56	1,29
Нем.Л	8	10,25	0,89	0,25	0,46	10,50	0,76
Д	327	11,51	2,34	0,46	0,82	11,97	2,48
П	110	12,18	2,17	0,38	0,95	12,56	2,35
Х	7	11,14	1,57	0,00	0,00	11,14	1,57
F1♀Лх♂VJ	3043	12,48	2,41	0,41	0,87	12,89	2,53
F1♀VJх♂Л	2669	12,73	2,56	0,52	0,88	13,25	2,67
F1♀ДЛх♂VJ	141	11,91	2,19	1,12	1,28	13,04	1,97
F1♀VJх♂НЛ	142	12,72	1,80	0,25	0,60	12,97	1,99
F1♀VJх♂ДЛ	126	12,25	2,40	0,98	1,19	13,24	2,22
F1♀VJх♂НеЛ	25	12,48	2,08	0,28	0,54	12,76	2,22
F1♀НЛх♂VJ	14	11,43	1,34	0,07	0,27	11,50	1,29
Укупно/ $\bar{X}$	20487	12,51	2,35	0,40	0,84	12,91	2,47
F		8,37**3)		19,3945**		9,80**	

¹⁾ ВЈ - Велики јоркшир/Large White, Л – Ландрас/Landrace, ШЛ - Шведски ландрас/Swedich Landrace, ДЛ- Дански ландрас/Danish Landrace, Д – Дурок/Duroc, П- Пиетрен/Pietrain, Х- Хемпшир/Hampshire, НЛ-Норвешки ландрас/Norwegian Landrace, Нем,л,-Немачки ландрас/German Landrace; ²⁾ БЖРП-Број живорођених прасади/Number of live born piglets, БМРП-Број мртворођених прасади/Number of stillborn piglets, БУРП-Број укупно рођених прасади/Total piglets born; ³⁾**P<0,01

Варирање величине легла при залучењу, трајања лактације и масе легла по генотиповима, приказано је у табели 12. При просечном трајању дојног периода од **33** дана (табела 12) број одгајених прасади износио **11,48** прасади. У 71 леглу генотипа ДЛ при просечном дојном периоду од 30 дана било је **12,37** одгајене прасади и **11,68** одгајене прасади за 122 легла генотипа F₁ ♀ВЈх♂ДЛ. Посматране особине величине легла при рођењу и залучењу су статистички високо значајно варирале између крмача различитих генотипова.

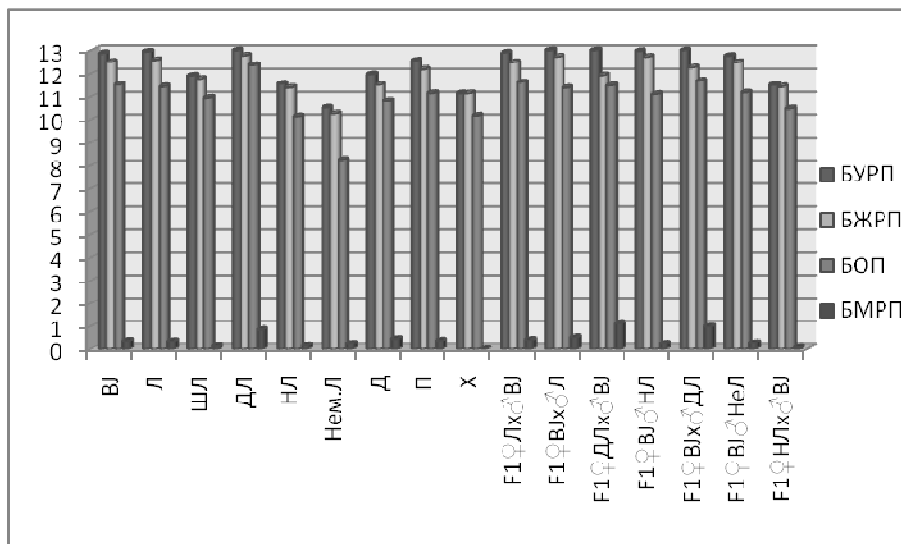
Табела 12. Просечне вредности и варијабилност трајања лактације, број одгајених прасади и масе легла по генотиповима

Table 12. Average values and variability of lactation duration, number of reared piglets and litter weight by genotypes

Генотип Genotype ¹⁾	Број залучених легала Number of weaned litters	Трајање лактације, дана Lactation duration, days		Број одгајених прасади Number of reared piglets		Маса легла Litter weight, kg	
		$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD
ВЈ	8987	33,08	3,93	11,51	1,72	100,11	17,61
Л	2953	33,37	4,32	11,43	1,56	99,34	17,92
ШЛ	60	34,23	4,73	10,95	1,58	99,03	16,47
ДЛ	71	29,94	1,77	12,37	2,09	103,64	14,64
НЛ	15	36,07	3,81	10,13	1,06	99,33	15,68
Нем.Л	8	36,50	4,17	8,25	0,89	81,88	11,41
Д	274	32,78	3,99	10,81	1,51	98,04	16,90
П	82	32,51	4,28	11,15	1,37	103,46	20,00
Х	6	33,67	3,01	10,17	1,72	97,33	16,63
F ₁ ♀Лх♂ВЈ	2693	32,41	3,76	11,62	1,82	100,03	16,92
F ₁ ♀ВЈх♂Л	2383	32,47	4,22	11,38	1,67	100,13	18,50
F ₁ ♀ДЛх♂ВЈ	135	29,75	1,49	11,47	1,75	97,73	13,87
F ₁ ♀ВЈх♂НЛ	131	34,11	4,22	11,11	1,26	100,37	17,67
F ₁ ♀ВЈх♂ДЛ	122	30,55	2,72	11,68	1,78	102,36	14,79
F ₁ ♀ВЈх♂НеЛ	22	34,55	4,04	11,18	1,30	94,82	9,75
F ₁ ♀НЛх♂ВЈ	13	34,62	1,33	10,46	1,51	95,12	11,77
Укупно/ $\bar{X}$	17955	32,90	4,03	11,48	1,71	99,95	17,62
F		22,32** ²⁾		10,50**		2,02**	

¹⁾ ВЈ - Велики јоркшир/Large White, Л – Ландрас/Landrace, ШЛ - Шведски ландрас/Swedich Landrace, ДЛ- Дански ландрас/Danish Landrace, Д – Дурок/Duroc, П- Пиетрен/Pietrain, Х- Хемпшир/Hampshire, НЛ-Норвешки ландрас/Norwegian Landrace, Нем,л,-Немачки ландрас/German Landrace; ²⁾ **P<0,01

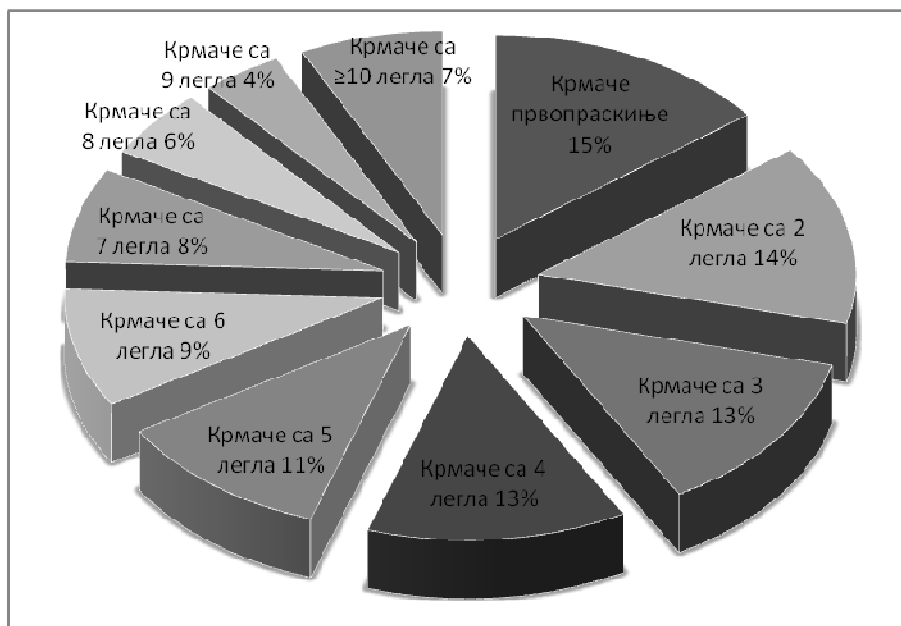
На графикону 7. су приказане просечне вредности особина плодности крмача по генотиповима.

ВЈ - Велики јоркшир/Large White, Л – Ландрас/Landrace, ШЛ - Шведски ландрас/Swedich Landrace, ДЛ- Дански ландрас/Danish Landrace, Д – Дурок/Duroc, П- Пиетрен/Pietrain, Х- Хемпшир/Hampshire, НЛ-Норвешки ландрас/Norwegian Landrace, Нем,л,-Немачки ландрас/German Landrace; F₁ мелези/ F₁ crosses; БЖРП-Број живорођених прасади/ Number of live born piglets, БМРП-Број мртворођених прасади/Number of stillborn piglets, БУРП-Број укупно рођених прасади/Total piglets born, БОП-Број одгајене прасади/Number of reared piglets

Графикон 7. Просечне вредности особина плодности крмача по генотиповима
Graph 7. Average values of fertility traits of sows by genotypes

На графикону 8 приказан је удео крмача по паритетима. Првопраскиња има приближно око 15%; крмача са другим прашењем 14%; са 3 легла 13%; са 4 легла 13%; са 5 легала 11%; са 6 легала 9%; са 7 легала 8%; са осам 6% и крмача са девет и више легала не више од 11%.

Графикон 8. Удео крмача по реду прашења 1- ≥10
Graph 8. Share of sows by parity 1- ≥10

На графикону 9. су приказана варирања броја прасиди по реду прашења за све генотипове и организације. Видимо да је највећи број преко 13 укупно рођене прасиди прасиди у другом, трећем, четвртном, петом и шестом леглу (13,01; 13,23; 13,27; 13,30; и 13,15; прасиди).

БЖРП-Број живорођених прасиди/Number of live born piglets, БМРП-Број мртворођених прасиди/Number of stillborn piglets, БУРП-Број укупно рођених прасиди/Total piglets born

Графикон 9. Број мртворођених, живо и укупно рођених прасиди по реду прашења
Graph 9. Number of still born, live born and total born piglets

У табели 13 је приказана плодност крмача чистих раса у десет узастопних година за великог јоркшира, шведског ландраса, дурока и данског ландраса. У посматраном периоду од 2018. године постоји константно одржавање броја живорођене прасади за расу ВЈ (12,05; 12,31; 12,17; 12,03; 12,17; и 12,50 прасади). Највећи број одгајених прасади је био у сталном порасту код расе дански ландрас од када су у спровођењу програма мера од 2013. године (**10,09** прасади) до 2023. године **12,37** прасади.

Табела 13. Варирање особина величине легла крмача чистих раса по годинама

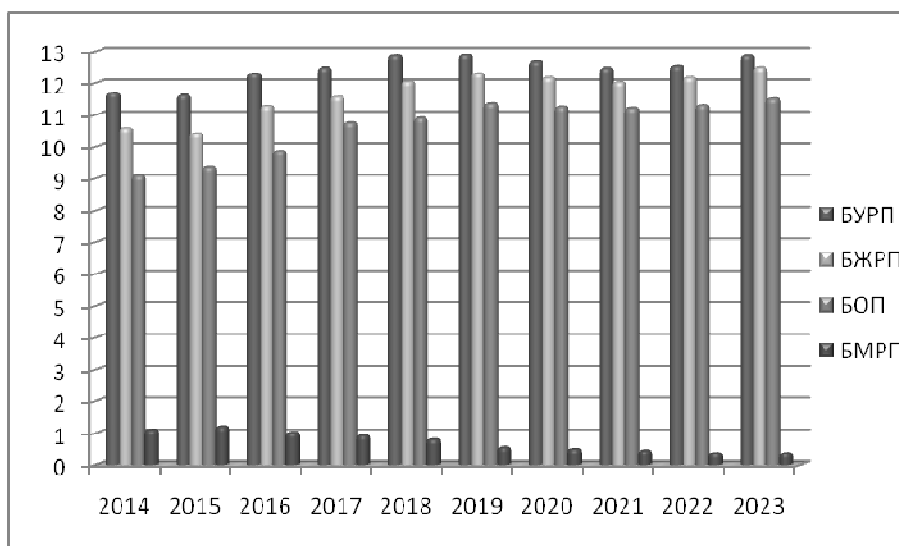
Table 13. Variation of traits of litter size of pure breeds by years

Раса крмача Sow breed ¹⁾	Година Year	БЖРП ²⁾	БМРП	БУРП	БОП
ВЈ	2014	10,59	1,10	11,69	9,09
	2015	10,42	1,20	11,62	9,37
	2016	11,28	1,02	12,30	9,87
	2017	11,57	0,93	12,49	10,76
	2018	12,05	0,81	12,86	10,91
	2019	12,31	0,56	12,88	11,36
	2020	12,17	0,50	12,68	11,26
	2021	12,03	0,45	12,48	11,22
	2022	12,17	0,37	12,54	11,31
ШЛ	2014	10,21	0,41	10,62	9,25
	2015	10,38	0,52	10,90	9,44
	2016	10,70	0,62	11,31	9,59
	2017	11,68	0,33	12,01	10,49
	2018	10,73	0,69	11,42	9,65
	2019	10,73	0,44	11,17	9,58
	2020	11,91	0,36	12,55	10,79
	2021	11,97	0,33	12,30	10,91
	2022	11,64	0,19	11,83	10,82
Д	2014	9,40	0,42	9,82	8,78
	2015	9,67	0,57	10,23	8,95
	2016	9,66	0,58	10,24	9,19
	2017	9,59	0,68	10,28	9,55
	2018	9,84	0,85	10,69	9,81
	2019	10,73	0,54	11,27	10,00
	2020	10,19	0,87	11,06	9,96
	2021	10,83	0,72	11,56	10,27
	2022	10,95	0,60	11,55	10,51
ДЛ	2014	12,35	2,42	14,77	10,44
	2015	10,25	1,68	11,93	10,55
	2016	12,43	2,09	14,52	11,27
	2017	12,50	1,69	14,18	11,75
	2018	12,60	1,84	14,44	12,12
	2019	12,92	1,74	14,66	12,55
2020	13,20	1,32	14,52	12,79	

	2021	12,23	1,60	13,83	11,99
	2022	12,33	1,34	13,66	11,77
	2023	12,78	0,86	13,63	12,37

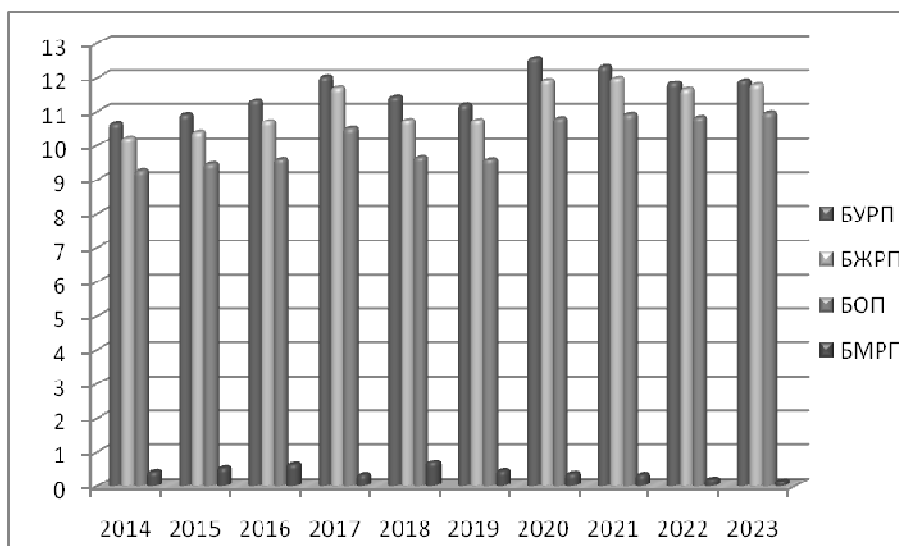
¹⁾ ВЈ - Велики јоркшир/ Large White, ШЛ - Шведски ландрас/Swedich Landrace, Д – Дурок/Duroc, ДЛ- Дански ландрас/Danish Landrace; ²⁾ БЖРП-Број живорођених прасади/Number of live born piglets, БМРП-Број мртворођених прасади/Number of stillborn piglets, БУРП-Број укупно рођених прасади/Total piglets born, БОП-Број одгајених прасади/Number of reared piglets

На графиконима 10, 11 и 12 су приказана варирања по годинама за особине из табеле 13.

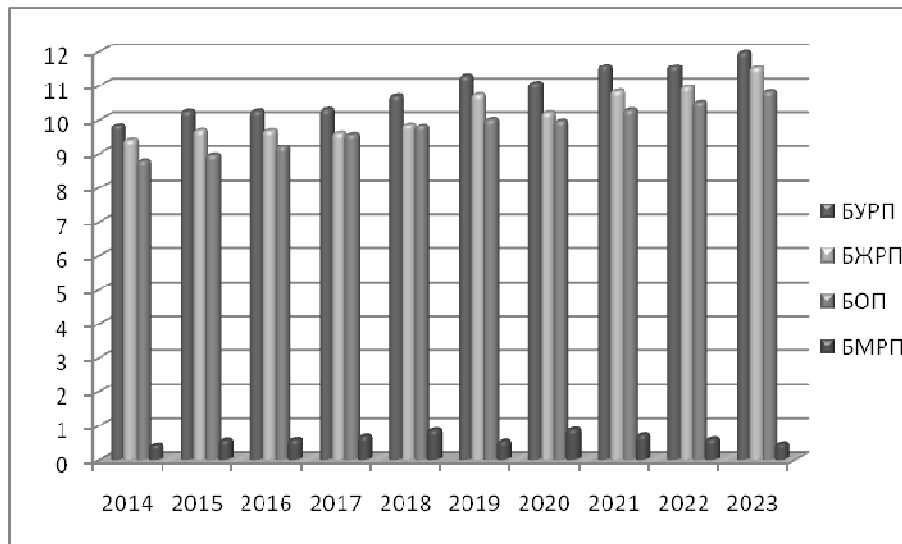
БЖРП-Број живорођених прасади/Number of live born piglets, БМРП-Број мртворођених прасади/Number of stillborn piglets, БУРП-Број укупно рођених прасади/Total piglets born, БОП-Број одгајених прасади/Number of reared piglets

Графикон 10. Варирање величине легла ВЈ по годинама
Graph 10. Variation of LW litter size by years

БЖРП-Број живорођених прасади/ Number of live born piglets, БМРП-Број мртворођених прасади/Number of stillborn piglets, БУРП-Број укупно рођених прасади/Total piglets born, БОП-Број одгајених прасади/ Number of reared piglets

Графикон 11. Варирање величине легла ШЛ по годинама
Graph 11. Variation of SL litter size by years

БЖРП-Број живорођених прасади/Number of live born piglets, БМРП-Број мртворођених прасади/Number of stillborn piglets, БУРП-Број укупно рођених прасади/Total piglets born, БОП-Број одгајених прасади/Number of reared piglets

Графикон 12. Варирање величине легла расе дурок по годинама
Graph 12. Variation of D litter size by years

Ландрас

Плодност крмача расе ландрас по субјектима приказана је у табели 14 и графикону 13. Број живорођених прасади кретао се од **9,89** (организација 16) до **13,53** и **13,57** (организације 11 и 19). Просечан број живорођених прасади за све организације износио је **12,62** док је у 2022., 2021., 2020. и 2019. години тај број износио **12,44**, **12,03**, **11,79** и **11,50**. Највећи број мртворођене прасади за овај генотип утврђен је код организација 23 (1 прасе). Просечан број одгајених прасади плоткиња ове расе је био **11,42** што је више у односу на 2015., 2016., 2017., 2018., 2019., 2020., 2021. и 2022. годину.

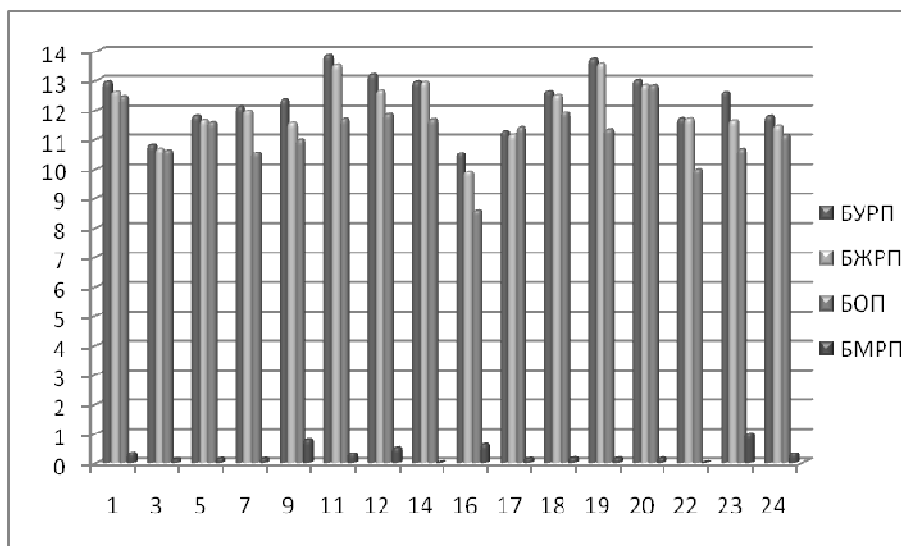

Табела 14. Просечне вредности и варијабилност особина плодности крмача расе ландрас (Л) по организацијама

Table 14. Average values and variability of fertility traits of Landrace (L) by organisations

Организација ¹⁾	Број опраш, легала Number of litters	БЖРП ²⁾		БМРП		БУРП		БОП*	
		$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD
1	345	12,62	1,98	0,33	0,82	12,96	2,17	12,44	1,83
3	124	10,69	1,29	0,12	0,35	10,81	1,34	10,62	1,26
5	14	11,64	1,34	0,14	0,36	11,79	1,48	11,57	1,28
7	115	11,97	2,54	0,14	0,42	12,11	2,56	10,54	1,38
9	521	11,56	2,81	0,78	0,91	12,34	3,00	10,98	1,30
11	1099	13,53	1,86	0,31	0,70	13,84	2,01	11,68	1,28
12	87	12,67	1,68	0,52	0,86	13,18	1,86	11,84	1,40
14	232	12,94	2,12	0,02	0,13	12,96	2,13	11,67	1,47
16	19	9,89	1,85	0,63	0,76	10,53	1,81	8,58	1,39
17	29	11,14	2,08	0,14	0,74	11,28	2,14	11,42	2,12
18	102	12,48	2,46	0,16	0,52	12,64	2,47	11,91	1,89
19	194	13,57	1,19	0,15	0,42	13,73	1,19	11,34	1,01
20	13	12,85	0,90	0,15	0,38	13,00	1,00	12,83	0,94
22	101	11,69	2,22	0,01	0,10	11,70	2,23	9,98	1,59
23	56	11,63	2,29	0,98	1,05	12,61	2,38	10,67	2,08
24	106	11,46	2,26	0,31	0,90	11,77	2,27	11,12	2,24
УКУПНО/$\bar{X}$	3157	12,62	2,29	0,35	0,74	12,97	2,38	11,42	1,56

¹⁾ Називи организација приказани су у табели 1/Identification of organisations is presented in Table 1; ²⁾ БЖРП-Број живорођених прасади/Number of live born piglets, БМРП-Број мртворођених прасади/Number of stillborn piglets, БУРП-Број укупно рођених прасади/Total piglets born, БОП-Број одгајених прасади/Number of reared piglets (од 2932 залучених легала/of 2932 weaned litters)

Називи организација приказани су у табели 1/Identification of organisations is presented in Table 1; БЖРП-Број живорођених прасади/Number of live born piglets, БМРП-Број мртворођених прасади/Number of stillborn piglets, БУРП-Број укупно рођених прасади/Total piglets born, БОП-Број одгајених прасади/Number of reared piglets

Графикон 13, Просечне вредности особина плодности крмача расе ландрас (Л) по организацијама

Graph 13, Average values of fertility traits of Landrace sows (L) by organisations

У табели 15 видимо да је утврђено статистички значајно варирање плодности између организација.

Табела 15. Значајност варирања особина плодности крмача расе ландрас (Л) између организација

Table 15. Significance of variations in fertility traits of L sows between different organisations

Особина/ Trait ¹⁾	Извори варирања Source of variation	DF	MS	F
БЖРП	Између орг./Between org, Унутар орг./Within org,	15 3141	180,9 4,4	40,91**
БМРП	Између орг./Between org,Унутар орг./Within org,	15 3141	12,51243 0,49116	25,4752**
БУРП	Између орг./ Between org, Унутар орг./Within org,	15 3141	158,0 4,9	32,02**
БОП	Између орг./ Between org, Унутар орг./Within org,	15 2916	71,78 2,08	34,49**

¹⁾ БЖРП-Број живорођених прасади/Number of live born piglets, БМРП-Број мртворођених прасади/Number of stillborn piglets, БУРП-Број укупно рођених прасади/Total piglets born, БОП-Број одгајених прасади/Number of reared piglets; **P<0,01

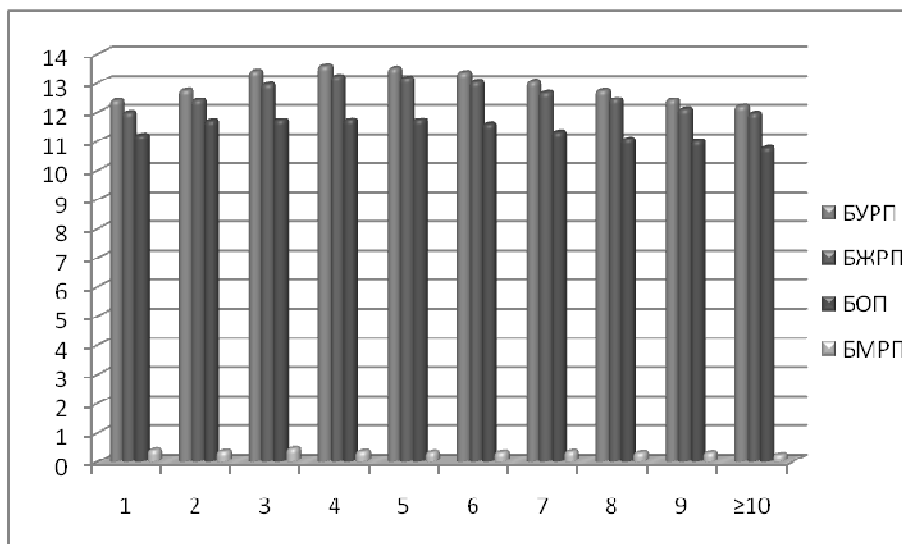
У табели 16 и графикону 14, приказано је варирање особина плодности крмача Л по реду прашења. Плоткиње ландраса прасиле су легла са 12,95 и више живорођених прасади од 3. до 6. паритета, док је укупна величина легла била највећа у четвртом паритету (**13,57** прасади). Највећи број мртворођене прасади био је у трећем паритету **0,45** прасади.

Табела 16. Просечне вредности и варијабилност особина плодности крмача расе ландрас (Л) по реду прашења (РБП)

Table 16. Average values and variability of fertility traits of L sows by parity

РБП Parity	Број опраш, Легала Number of litters	БЖРП ¹⁾		БМРП		БУРП		БОП*	
		$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD
1	447	11,98	2,34	0,40	0,75	12,38	2,43	11,20	1,63
2	365	12,40	2,65	0,36	0,71	12,75	2,71	11,68	1,64
3	308	12,95	2,64	0,45	0,85	13,40	2,79	11,71	1,62
4	349	13,22	2,47	0,35	0,73	13,57	2,56	11,73	1,64
5	379	13,16	2,26	0,33	0,77	13,49	2,42	11,72	1,61
6	368	13,02	2,13	0,32	0,75	13,35	2,17	11,58	1,57
7	281	12,68	1,74	0,35	0,77	13,03	1,78	11,31	1,31
8	228	12,43	1,76	0,31	0,65	12,75	1,86	11,07	1,22
9	160	12,09	2,03	0,31	0,67	12,41	2,08	11,00	1,32
≥10	272	11,96	1,75	0,24	0,65	12,19	1,79	10,78	1,33
УКУПНО/ $\bar{X}$	3157	12,62	2,29	0,35	0,74	12,97	2,38	11,42	1,56
F		1541**		1,7134 ^{нсз}		14,98**		14,2**	

¹⁾ БЖРП-Број живорођених прасади/Number of live born piglets, БМРП-Број мртворођених прасади/Number of stillborn piglets, БУРП-Број укупно рођених прасади/Total piglets born, БОП-Број одгајених прасади/Number of reared piglets (од 2932 залучених легала/of 2932 weaned litters); нсз-није статистички значајно, ** P<0,01

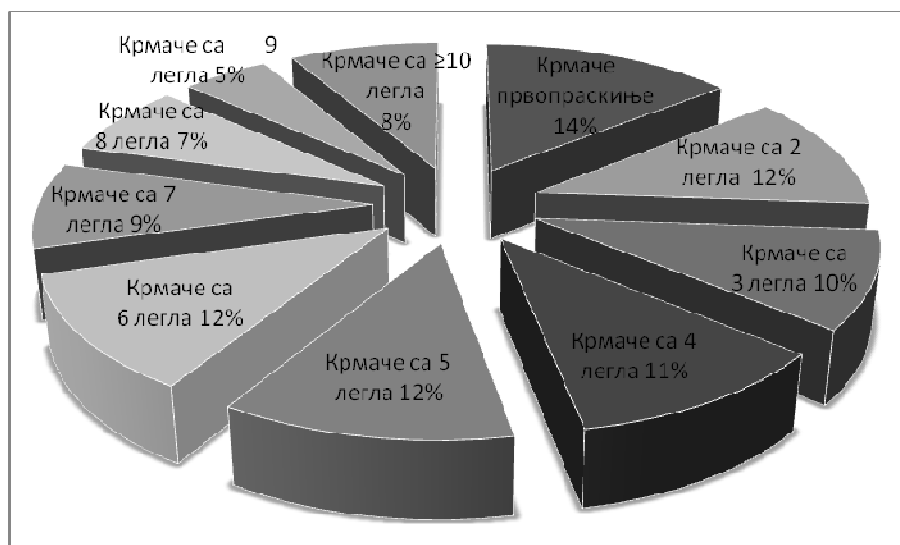

БЖРП-Број живорођених прасади/Number of live born piglets, БМРП-Број мртворођених прасади/Number of stillborn piglets, БУРП-Број укупно рођених прасади/Total piglets born, БОП-Број одгајених прасади/Number of reared piglets

Графикон 14. Варирање особина плодности крмача расе шведски ландрас (Л) по реду прашења

Graph 14. Variation of fertility traits of L sows by parity

Од укупног броја легала опрашених у посматраном периоду, удео првопраскиња је био 14% и 12% крмача са другим прашењем (графикон 15).

Графикон 15. Удео крмача расе Л по реду прашења

Graph 15. Share of L sows by parity

Велики јоркшир

Просечна испољеност и варирање особина величине легла плоткиња великог јоркшира између анализираних организација приказани су у табели 17 и графикону 16.

Просечне вредности броја живорођених прасади у леглима плоткиња великог јоркшира (табела 17) вариране су између различитих организација у интервалу од **10,73** (организација 3) до **13,87** прасади (организација 19). Просечан број мртворођених прасади износио је **0,36**. Највећи број легала **2303** имала је организација 11 где је просечан број живорођене прасади износио **13,73**. Крмаче расе ВЈ су просечно одгајиле **11,51**, нешто више у односу на 2022. годину (**11,32** прасади), 2021. (**11,22** прасади) и 2020. годину (**11,26** прасади). Испитиване особине су високо вариране између организација (табела 18).

Табела 17. Просечне вредности и варијабилност особина плодности крмача расе велики јоркшир (ВЈ) по организацијама

Table 17. Average values and variability of fertility traits of Large white (LW) by organisations

Организација Organisation ¹⁾	Број легала Number of litterc	БЖРП ²⁾		БМРП		БУРП		БОП*	
		$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD
1	1879	12,43	2,25	0,34	0,93	12,77	2,37	12,27	2,13
2	593	13,29	2,18	0,52	1,15	13,81	2,43	11,84	1,42
3	1868	10,73	1,22	0,15	0,36	10,88	1,26	10,61	1,14
4	329	11,55	1,19	0,93	0,78	12,48	1,07	11,46	1,11
5	131	11,40	1,40	0,11	0,31	11,50	1,39	11,45	1,38
6	21	11,52	3,31	0,33	0,73	11,86	3,23	11,61	3,40
7	11	13,09	2,81	0,09	0,30	13,18	2,75	10,78	0,97
8	98	13,57	3,42	0,95	1,15	14,52	3,63	12,58	2,79
9	462	12,56	3,27	1,06	1,19	13,63	3,36	10,64	1,56
11	2303	13,73	1,99	0,32	0,70	14,05	2,15	11,75	1,39
12	333	12,47	1,91	0,45	0,79	12,92	2,11	11,47	1,35
13	87	13,01	1,72	0,90	1,44	13,91	2,27	12,35	1,35
14	137	13,07	2,66	0,04	0,22	13,10	2,68	11,59	1,78
15	10	13,90	1,60	0,30	0,67	14,20	1,87	13,40	1,26
16	209	11,36	2,81	0,66	1,21	12,02	2,87	10,23	2,48
17	41	12,41	4,08	0,00	0,00	12,41	4,08	12,26	4,03
18	517	12,48	2,44	0,34	0,80	12,81	2,58	12,05	1,99
19	454	13,87	1,15	0,15	0,42	14,01	1,21	11,45	1,01
20	125	12,62	1,00	0,14	0,34	12,76	0,98	12,58	1,02
21	22	11,41	1,74	0,91	0,61	12,32	1,78	11,45	1,71
22	49	12,45	2,27	0,20	0,58	12,65	2,57	10,52	1,34
23	29	12,79	1,21	0,10	0,41	12,90	1,14	12,28	1,19
24	117	12,59	2,30	0,26	0,94	12,85	2,51	11,66	1,88
УКУПНО/ Σ	9825	12,50	2,31	0,36	0,82	12,87	2,44	11,51	1,72

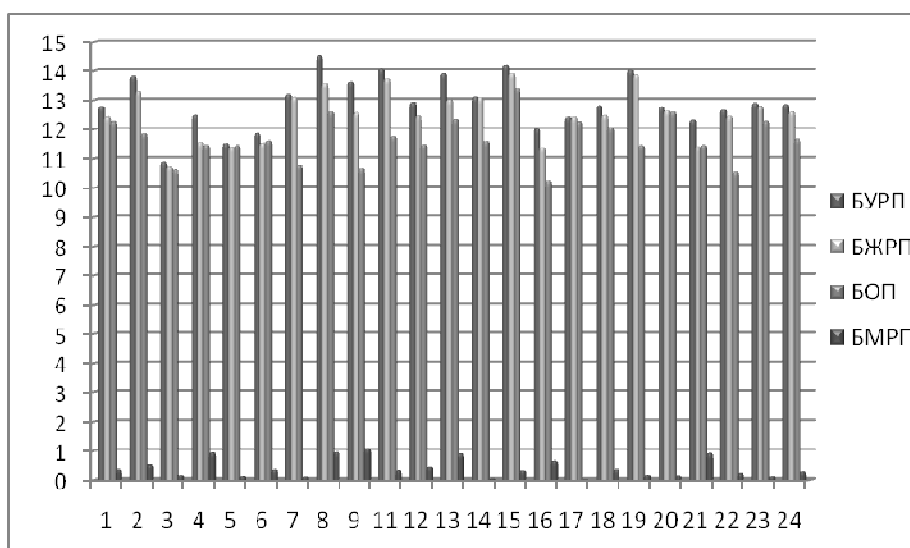
¹⁾ Називи организација приказани су у табели 1/Identification of organisations is presented in Table 1; ²⁾ БЖРП-Број живорођених прасади/Number of live born piglets, БМРП-Број мртворођених прасади/Number of stillborn piglets, БУРП-Број укупно рођених прасади/Total piglets born, БОП-Број одгајених прасади/Number of reared piglets (*од 8987 залучених легала/of 8987 weaned litters)

Табела 18. Значајност варирања особина плодности крмача расе велики јоркшир (ВЈ) између различитих организација

Table 18. Significance of variations in fertility traits of LW sows between different organisations

Особина/ Trait ¹⁾	Извори варирања Source of variation	DF	MS	F
БЖРП	Између орг./Between org.	22	523,6	125,70**
	Унутар орг./Within org.	9802	4,2	
БМРП	Између орг./Between org.	22	26,8301	43,5739**
	Унутар орг./Within org.	9802	0,6157	
БУРП	Између орг./Between org.	22	585,8	125,44**
	Унутар орг./Within org.	9802	4,7	
БОП	Између орг./Between org.	22	172,3	67,39**
	Унутар орг./Within org.	8964	2,6	

БЖРП-Број живорођених прасади/Number of live born piglets, БМРП-Број мртворођених прасади/Number of stillborn piglets, БУРП-Број укупно рођених прасади/Total piglets born, БОП-Број одгајених прасади/Number of reared piglets; **P<0,01

Називи организација приказани су у табели 1/Identification of organisations is presented in Table 1; БЖРП-Број живорођених прасади/Number of live born piglets, БМРП-Број мртворођених прасади/Number of stillborn piglets, БУРП-Број укупно рођених прасади/Total piglets born, БОП-Број одгајених прасади/Number of reared piglets

Графикон 16. Просечне вредности особина плодности крмача расе велики јоркшир (ВЈ) по организацијама

Graph 16. Average values of fertility traits of Large white sows (LW) by organisations

У табели 19 и графикону 17, приказана је промена просечне испољености посматраних особина величине легла плоткиња великог јоркшира по паритетима. Плоткиње великог јоркшира прасиле су легла са преко 12,60 живорођених прасади од 2. до 9. паритета, док је укупна величина легла била највећа у шестом паритету (**13,21** прасади). Највећи број мртворођене прасади био је у другом паритету **0,41** прасади.

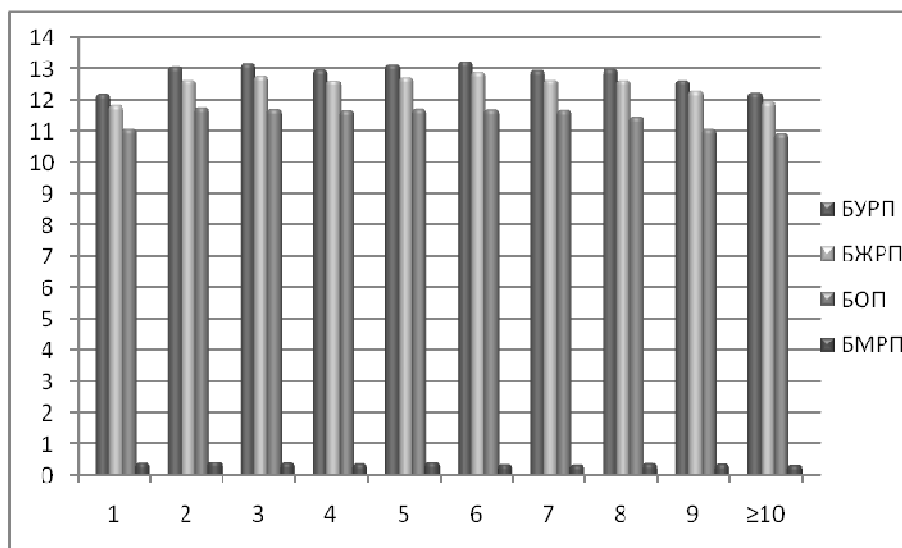
Табела 19. Просечне вредности и варијабилност особина плодности крмача расе велики јоркшир

(ВЈ) по прашењима (РБП)

Table 19. Average values and variability of fertility traits of LW sows by parity

РБП Parity	Број легала Number of litters	БЖРП ¹⁾		БМРП		БУРП		БОП*	
		$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD
1	1418	11,81	2,15	0,38	0,74	12,19	2,17	11,06	1,63
2	1424	12,63	2,54	0,41	0,84	13,04	2,69	11,74	1,75
3	1321	12,77	2,43	0,38	0,84	13,15	2,65	11,69	1,72
4	1383	12,61	2,43	0,35	0,83	12,96	2,61	11,65	1,84
5	1129	12,72	2,20	0,39	0,87	13,11	2,41	11,70	1,65
6	885	12,89	2,27	0,33	0,70	13,21	2,39	11,68	1,61
7	724	12,63	2,15	0,31	0,82	12,94	2,24	11,67	1,67
8	523	12,62	2,14	0,36	0,84	12,98	2,19	11,46	1,68
9	394	12,28	1,92	0,35	0,93	12,62	2,10	11,06	1,64
≥10	624	11,91	1,87	0,30	0,87	12,22	1,91	10,92	1,69
УКУПНО/ $\bar{X}$	9825	12,50	2,31	0,36	0,82	12,87	2,44	11,51	1,72
F		26,6 ^{**2)}		1,7 ^{нс3)}		24,3 ^{**}		28,5 ^{**}	

¹⁾ БЖРП-Број живорођених прасади/Number of live born piglets, БМРП-Број мртворођених прасади/Number of stillborn piglets, БУРП-Број укупно рођених прасади/Total piglets born, БОП-Број одгајених прасади/Number of reared piglets (од 8987 залучених легала/of 8987 weaned litters); нс3-није статистички значајно/not statistically significant, ** P<0,01

БЖРП-Број живорођених прасади/Number of live born piglets, БМРП-Број мртворођених прасади/Number of stillborn piglets, БУРП-Број укупно рођених прасади/Total piglets born, БОП-Број одгајених прасади/Number of reared piglets

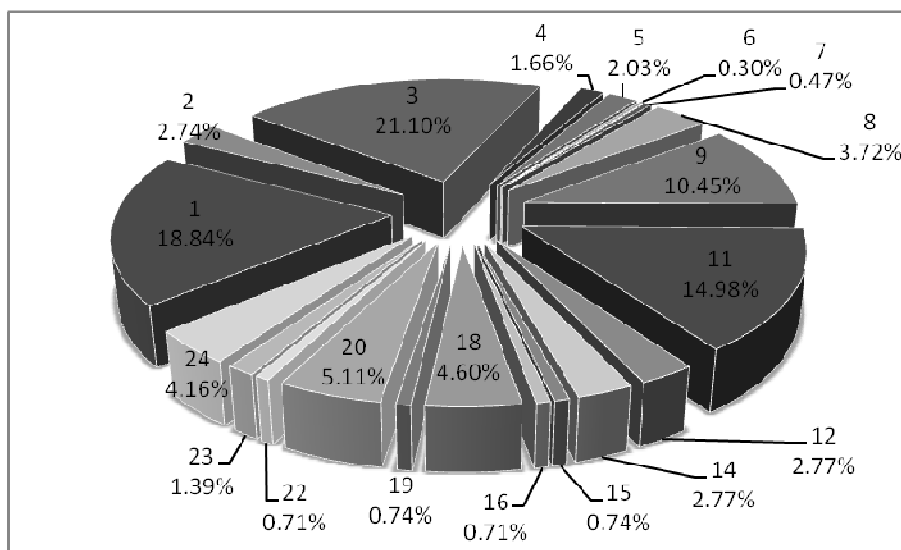
Графикон 17. Просечне вредности и варијабилност особина плодности крмача расе велики јоркшир (ВЈ) по прашењима (РБП)

Graph 17. Average values and variability of fertility traits of LW sows by parity

Паритет је статистички високо значајно утицао на особине величине легла, осим на број мртворођене прасиди.

Плодност контролисаних уматичених крмача F₁ мелеза Л и ВЈ

Главним одгајивачким програмом у контроли су обухваћени само F₁ мелези великог јоркшира и ландраса. Удео појединих организација по броју легала приказан је на графикону 18. На графикону видимо да је највећи број легала генотипа ♀Лх♂ВЈ био код организације 3 **21,10%** док је код организације 6 било најмање само **0,30%**. У табели 20, дате су просечне вредности и варијабилност особина плодности крмача F₁ мелеза ЛхВЈ (♀Лх♂ВЈ) по организацијама.

Називи организација приказани су у табели 1/ Identification of organisations in Table 1

Графикон 18. Удео организација по броју легала
Graph 18. Share of organisations by number of litters

Табела 20. Просечне вредности и варијабилност особина плодности крмача F_1 мелеза ЛхВЈ (♀Лх♂ВЈ) по организацијама

Table 20. Average values and variability of fertility traits of F_1 crosses LxLW(♀Lx♂LW) by organizations

Организација, ¹⁾ Organisation	Број легала Number of litters	БЖРП ²⁾		БМРП		БУРП		БОП*	
		$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD
1	557	12,77	2,25	0,36	0,93	13,13	2,26	12,43	2,08
2	81	13,85	2,20	0,78	1,31	14,63	2,32	11,94	1,68
3	624	10,77	1,31	0,20	0,41	10,97	1,35	10,65	1,22
4	49	11,57	1,04	0,63	0,70	12,20	1,15	11,53	0,98
5	60	11,77	1,24	0,13	0,34	11,90	1,27	11,67	1,23
6	9	10,89	1,83	0,22	0,44	11,11	1,83	10,89	1,83
7	14	10,86	2,38	0,36	0,50	11,21	2,61	9,43	1,34
8	110	14,45	2,75	0,95	1,10	15,40	2,81	13,21	2,49
9	309	12,35	3,09	0,93	1,27	13,28	3,17	10,94	1,48
11	443	13,69	1,96	0,44	0,81	14,13	2,11	11,72	1,38
12	82	12,04	1,38	0,35	0,69	12,39	1,46	11,28	1,04
14	82	12,83	2,28	0,12	0,48	12,95	2,44	11,65	1,72
15	22	13,00	3,30	0,36	1,14	13,36	3,32	12,05	2,82
16	21	10,76	2,70	0,33	0,58	11,10	2,88	9,52	2,27
18	136	12,81	2,20	0,33	0,80	13,14	2,26	12,64	2,08
19	22	13,41	0,91	0,14	0,35	13,55	1,01	11,50	0,91
20	151	12,63	0,96	0,18	0,40	12,81	1,01	12,60	1,00
22	21	12,14	2,50	0,00	0,00	12,14	2,50	11,35	1,58
23	41	11,02	1,57	0,49	0,71	11,51	1,40	10,15	1,64
24	123	14,64	3,11	0,22	0,73	14,86	3,10	12,90	1,79
$\sum/\bar{X}$	2957	12,50	2,41	0,40	0,85	12,90	2,52	11,62	1,82

¹⁾Називи организација приказани су у табели 1/Identification of organisations is presented in Table 1; ²⁾БЖРП-Број

живорођених прасади/Number of live born piglets, БМРП-Број мртворођених прасади/Number of stillborn piglets, БУРП-Број укупно рођених прасади/Total piglets born, БОП-Број одгајених прасади/Number of reared piglets (*од 2693 залучених легала/ of 2693 weaned litters)

Величина легла крмача мелеза ЛхВЈ просечно је износила **12,90** прасади (табела 20), као и у 2022. години (12,90), мање у односу на 2021. годину (13,33), и више у односу на 2020. (12,56), 2019. годину (12,75) и 2018. годину (12,20). Од тога је **12,50** живих и **0,40** мртворођене прасади. Просечан број живорођених прасади мање од 11 је код организација 3, 6, 7 и 16, при чему је код организација 1 и 3 са највећим бројем легала (557:624 легала) број живорођене прасади био је **12,77** односно **10,77** прасади. Просечан број одгајених прасади у 2023. години износи **11,62** што је за 0,53 прасади више у односу на 2022. годину (**11,09**).

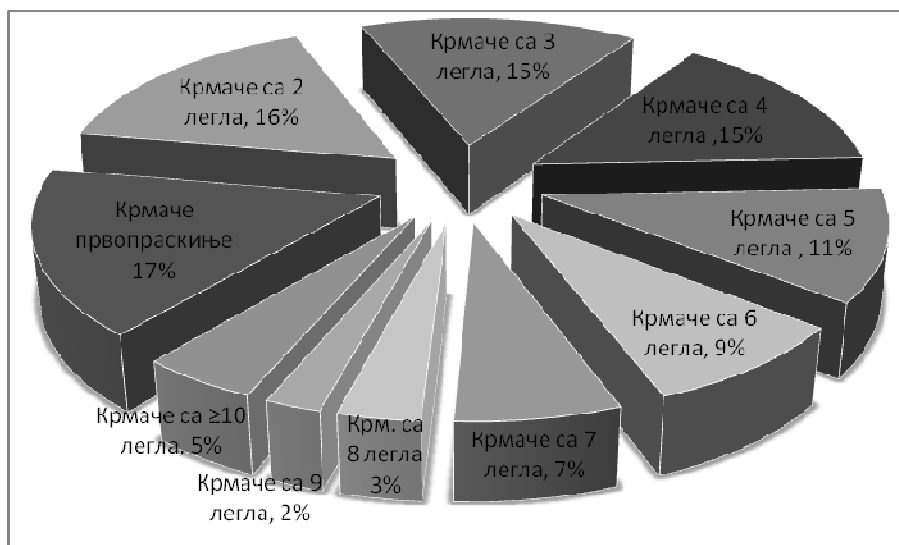

Утврђена су високо статистички значајна варирања између организација за особине величине легла (табела 21). На графикону 19 је приказан удео крмача по редном броју прашења.

Табела 21. Значајност варирања особина плодности крмача F_1 мелеза ЛхВЈ (♀Лх♂ВЈ) између различитих организација
Table 21. Significance of variation of fertility traits of F_1 crosses ЛхЛW(♀Лх♂LW) between different organizations

Особина/ Trait ¹⁾	Извори варирања Source of variation	DF	MS	F
БЖРП	Између орг./Between org. Унутар орг./Within org.	19 2937	212,2 4,5	47,47**
БМРП	Између орг./Between org. Унутар орг./Within org.	19 2937	10,0743 0,6683	15,0742**
БУРП	Између орг./Between org. Унутар орг./Within org.	19 2937	254,8 4,7	53,86**
БОП	Између орг./Between org. Унутар орг./Within org.	19 2673	104,47 2,60	40,24**

1) БЖРП-Број живорођених прасади/Number of live born piglets, БМРП-Број мртворођених прасади/Number of stillborn piglets, БУРП-Број укупно рођених прасади/Total piglets born, БОП-Број одгајених прасади/Number of reared piglets;
** $P < 0,01$

Графикон 19. Удео крмача (♀Лх♂ВЈ) по паритетима
Graph 19. Share of sows (♀Лх♂LW) by parities

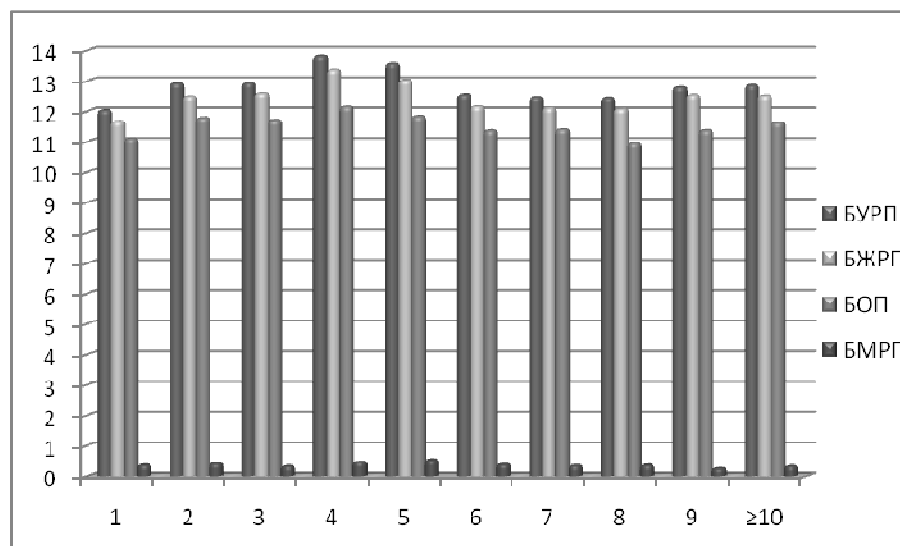
У табели 22 дате су просечне вредности особина величине легла по реду прашења, Видимо да је број живорођених прасади преко **12,60** од трећег до петог паритета. Број одгајених прасади био је највећи у четвртном паритету (**12,15** прасади).

Табела 22. Просечне вредности и варијабилност особина плодности крмача ЛхВЈ (♀Лх♂ВЈ) по прашењима (РБП)

Table 22. Average values and variability of fertility traits of F_1 crosses ЛхЛW(♀Лх♂LW) by parities

РБП Parity	Број легала Number of litters	БЖРП ¹⁾		БМРП		БУРП		БОП*	
		$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD
1	492	11,67	2,18	0,37	0,69	12,04	2,20	11,10	1,77
2	480	12,50	2,33	0,42	0,97	12,92	2,35	11,79	1,80
3	461	12,60	2,46	0,34	0,92	12,94	2,62	11,71	1,71
4	436	13,36	2,74	0,47	0,84	13,84	2,89	12,15	1,89
5	333	13,03	2,59	0,53	0,92	13,57	2,69	11,84	1,84
6	257	12,16	2,09	0,39	0,87	12,55	2,26	11,37	1,75
7	195	12,11	2,14	0,35	0,83	12,47	2,20	11,41	1,79
8	98	12,08	2,10	0,37	0,78	12,45	2,22	10,95	1,68
9	66	12,55	2,07	0,26	0,73	12,80	2,34	11,38	2,09
≥10	139	12,53	1,67	0,34	0,64	12,86	1,82	11,63	1,57
$\Sigma/\bar{X}$	2957	12,50	2,41	0,40	0,85	12,90	2,52	11,62	1,82
F		16,88** ²⁾		1,9861**		18,18**		11,53**	

1) БЖРП-Број живорођених прасади/Number of live born piglets, БМРП-Број мртворођених прасади/Number of stillborn piglets, БУРП-Број укупно рођених прасади/Total piglets born, БОП-Број одгајених прасади/Number of reared piglets (*од 2693 залучених легала/of 2693 weaned litters); ** P<0,01

БЖРП-Број живорођених прасади/Number of live born piglets, БМРП-Број мртворођених прасади/Number of stillborn piglets, БУРП-Број укупно рођених прасади/Total piglets born, БОП-Број одгајених прасади/Number of reared piglets

Графикон 20, Варирање величине легла крмача F_1 мелеза ЛхВЈ (♀Лх♂ВЈ) по паритетима
Graph 20, Variation of the litter size of sows F_1 crosses ЛхВЈ (♀Лх♂LW) by parities

У табели 23 дате су просечне вредности појединих особина величине легла при рођењу и залучењу F_1 мелеза ВЈхЛ (♀ВЈх♂Л). Просечна плодност крмача F_1 ВЈхЛ износила је

12,77 живорођених прасади по леглу (у 2022. години био је **12,10**). Просечан број укупно рођене прасади износио је **13,28** (у 2022. години био је **12,68**), и **11,38** одгајене прасади (као и претходне године).

Табела 23. Просечне вредности и варијабилност особина величине легла крмача F_1 мелеза ВЈхЛ (♀ВЈх♂Л)

Table 23. Average values and variability of litter size of F_1 crosses LWx L (♀LWx♂L)

Организација, ¹⁾	Број легала Number of litters	БЖРП ²⁾		БМРП		БУРП		БОП*	
		$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD
1	343	12,50	2,09	0,20	0,58	12,70	2,12	12,43	2,03
3	179	10,58	1,12	0,15	0,35	10,73	1,17	10,49	1,07
4	30	11,70	1,06	0,87	0,86	12,57	1,07	11,57	1,01
6	11	10,55	1,13	0,18	0,40	10,73	1,10	10,55	1,13
7	58	12,19	2,63	0,24	0,47	12,43	2,68	10,08	0,94
9	841	12,76	3,16	0,91	1,06	13,68	3,22	10,94	1,52
11	740	13,62	2,00	0,40	0,78	14,02	2,19	11,77	1,42
12	36	12,06	1,77	0,50	0,70	12,56	1,68	11,43	1,24
13	16	13,31	1,54	0,69	1,14	14,00	2,19	12,23	1,54
14	58	13,26	2,75	0,12	0,42	13,38	2,78	11,59	1,91
16	10	12,20	1,93	0,70	0,82	12,90	2,47	9,75	1,39
18	82	12,10	1,67	0,51	0,77	12,61	1,62	11,67	1,45
19	36	13,89	1,17	0,17	0,38	14,06	1,17	11,61	1,08
20	25	13,00	1,12	0,16	0,37	13,16	1,14	13,00	1,14
22	17	11,82	2,46	0,06	0,24	11,88	2,64	9,14	1,10
24	59	12,12	2,69	0,24	0,90	12,36	2,54	11,51	2,15
$\Sigma/\bar{X}$	2541	12,77	2,56	0,52	0,88	13,28	2,67	11,38	1,66

¹⁾Називи организација приказани су у табели 1/Identification of organisations is presented in Table 1; ²⁾БЖРП-Број живорођених прасади/Number of live born piglets, БМРП-Број мртворођених прасади/Number of stillborn piglets, БУРП-Број укупно рођених прасади/Total piglets born, БОП-Број одгајених прасади/Number of reared piglets (*од 2368 залучених легала/of 2368 weaned litters)

Табела 24. Значајност варирања особина плодности крмача F_1 мелеза ВЈхЛ (♀ВЈх♂Л) између различитих организација

Table 24. Significance of variation of fertility traits of F_1 crosses LWx L (♀LWx♂L) between different organizations

Особина/ Trait ¹⁾	Извори варирања Source of variation	DF	MS	F
БЖРП	Између орг./Between org.	15	112,83	19,03**
	Унутар орг./Within org.	2525	5,93	
БМРП	Између орг./Between org.	15	15,69918	23,1398**
	Унутар орг./Within org.	2525	0,67845	
БУРП	Између орг./Between org.	15	141,45	22,40**
	Унутар орг./Within org.	2525	6,31	
БОП	Између орг./Between org.	15	66,41	28,36**
	Унутар орг./Within org.	2352	2,34	

¹⁾ БЖРП-Број живорођених прасади/Number of live born piglets, БМРП-Број мртворођених прасади/Number of stillborn piglets, БУРП-Број укупно рођених прасади/Total piglets born, БОП-Број одгајених прасади/Number of reared piglets; ** P<0,01

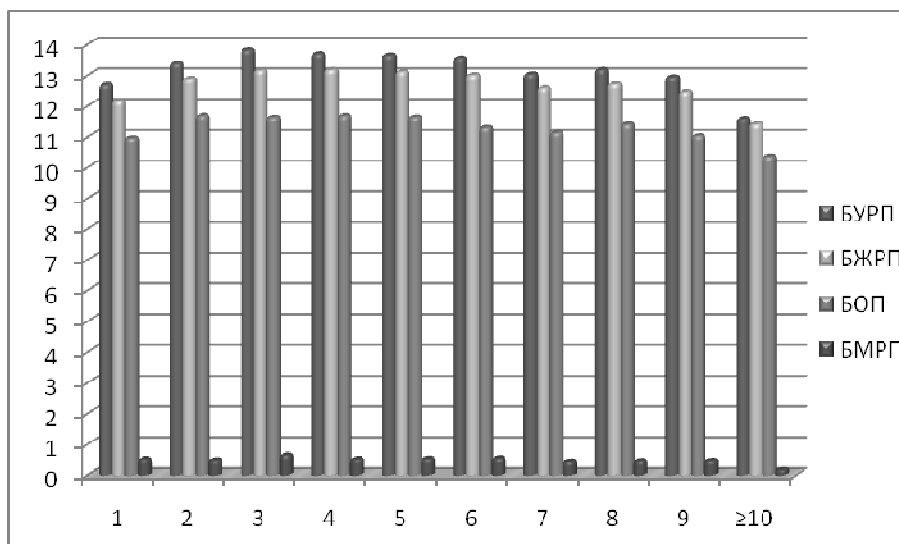
Утврђено је значајно варирање величине легла између организација (табела 24). У табели 25 и графикону 21, видимо да је у првом леглу било **12,16** прасади а од другог до шестог прашења било од **12,89** до **13,18** живорођене прасади. Када је реч о броју мртво рођених и одгајених прасади, највише вредности су утврђене у трећем леглу **0,66** и одгајених прасади у другом и четвртном леглу **11,69** прасади.

Табела 25. Просечне вредности и варијабилност особина плодности крмача F_1 мелеза ВЈхЛ (♀ВЈх♂Л) по прашењима (РБП)

Table 25. Average values and variability of fertility traits of F_1 crosses LWx L (♀LWx♂L) by parities

РБП Parity	Број легала Number of litters	БЖРП ¹⁾		БМРП		БУРП		БОП	
		$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD
1	401	12,16	2,40	0,52	0,87	12,69	2,48	10,97	1,42
2	368	12,89	2,82	0,50	0,80	13,39	2,88	11,69	1,67
3	366	13,17	2,72	0,66	0,95	13,83	2,94	11,64	1,75
4	335	13,18	2,62	0,53	0,86	13,71	2,74	11,69	1,68
5	289	13,12	2,61	0,54	0,95	13,66	2,69	11,65	1,58
6	237	13,01	2,48	0,56	0,96	13,57	2,55	11,31	1,75
7	177	12,59	2,31	0,45	0,78	13,04	2,37	11,15	1,53
8	138	12,71	2,14	0,48	0,94	13,19	2,20	11,41	1,55
9	93	12,46	2,24	0,48	0,90	12,95	2,18	11,05	2,03
≥10	137	11,42	1,73	0,18	0,52	11,60	1,71	10,36	1,19
$\Sigma/\bar{X}$	2541	12,77	2,56	0,52	0,88	13,28	2,67	11,38	1,66
F		10,19**		3,5620**		12,79**		13,31**	

¹⁾ БЖРП-Број живорођених прасади/Number of live born piglets, БМРП-Број мртворођених прасади/Number of stillborn piglets, БУРП-Број укупно рођених прасади/Total piglets born, БОП-Број одгајених прасади/Number of reared piglets (*од 2368 залучених легала/of 2368 weaned litters); ** P<0,01

БЖРП-Број живорођених прасади/Number of live born piglets, БМРП-Број мртворођених прасади/Number of stillborn piglets, БУРП-Број укупно рођених прасади/Total piglets born, БОП-Број одгајених прасади/Number of reared piglets

*Графикон 21. Варирање величине легла крмача F₁ мелеза ВЈхЛ (♀ВЈх♂Л) по паритетима
Graph 21. Variation of the litter size of sows F₁ crosses LWx L (♀LWx♂L) by parities*

Посматрајући особине величине легла при рођењу, уочава се да се број живорођене, укупно рођене и одгајене прасади сваке године повећава захваљујући континуираном селекцијском раду основних и регионалних одгајивачких организација, уз надзор главне одгајивачке организације. Укупна величина легла зависи од већег броја чинилаца а највише зависи од генетског потенцијала крмача и фактора околине. На фармама (правна лица) као и на индивидуалним пољопривредним газдинствима у централној Србији, најзаступљеније су плодне расе велики јоркшир и ландрас, при чему крмаче и нерасти расе јоркшир су и даље у све већем порасту присутна на нашим фармама. Од изразито меснатих раса гаје се: дурок и пиетрен, док крмача расе хемпшир више нема или су заступљене и занемарљиво малом броју (разлог је престанак увоза нераста у центрима за вештачко осемењавање и појава сродства у постојећим запатима). Учешће у расном саставу свиња изразито меснатих раса на великим фармама је различито, тако да су неке у малом броју само у појединим запатима, а то може да буде и разлог неискоришћавања хетерозис ефекта који је веома значајан у савременој свињарској производњи. Укрштањем различитих раса или линија свиња потребно је искористити све типове хетерозиса (индивиде, мајке и оца). Увек се препоручује да ако је газдинство усмерено на производњу товног материјала да се одгајивачи одреде за гајење једног или два генотипа (ландрас х велики јоркшир и/или обрнуто) и парење са F₁ нерастима - плодна х терминална раса или F₁ мелези између терминалних раса или са неком терминалном расом. Да би производња свињског меса била што ефикаснија и рентабилнија мора се посветити посебна пажња на репродуктивне показатеље крмача и нераста. Репродуктивни циклус крмача се састоји из фаза које су константне у свом трајању (на њих не можемо утицати) и фаза које могу у свом трајању да варирају. Периоди репродуктивног циклуса који су углавном константни и не превише променљиви су трајање бременитости и лактација, а дужина интервала између два узастопна прашења директно зависи од периода од залучења до оплодње. Дужина супрасности је параметар ограничен биолошко-физиолошким карактеристикама женских приплодних грла, док је трајање лактације најчешће одређено технолошким решењима која се примењују у производној фази одгајивања прасади. Основни циљ одгајивача је да се годишња продуктивност крмача повећа, што се најбрже може постићи повећањем броја прашења по крмачи годишње односно скраћивањем појединих периода репродукционог

циклуса. Потребно је стриктно придржавање препорука у смислу граничних вредности најважнијих особина плодности, односно тежити њиховом остварењу.

Плодност контролисаних уматичених нераста

Применом вештачког осемењавања, као савремене тековине, осим рационалнијег коришћења нераста долази до повећања селекцијског ефекта. Годишње се од једног квалитетног нераста може добити 2000 до 2500 доза семена, односно велики број потомака. Тако да неправилним избором нераста, како са генетског, тако и са здравственог аспекта, враћа се свињарство уназад, и наносе се значајне економске штете. Само позитивно оцењени и испитани нераста могу утицати на унапређење производње у свињарству.

Број нераста по субјектима обухваћених контролом продуктивности (табела 26) кретао се у интервалу од 1 (организација 15) до 165 нераста (организација 11). Укупан број контролисаних нераста свих генотипова код свих организација био је **763** што је ниже у односу на претходне две године 2022. година (**932**) 2021. година (**844**), а више у односу на остале године 2020. година (**635**), 2019. година (**546**), 2018. година (**466**), 2017. година (**362**), 2016. година (**318**), 2015. година (**250**), 2014. година (**247**), 2013. година (**256** нераста) и 2012. година (**207**). У 2023. години, број нераста терминалних раса износи **169**, а број F¹ мелеза терминалне расе **104**, тај број у 2022. години износио је (212:127), 2021. години (187:77), 2020. години (137:45), 2019. години (94:34), у 2018. години је износио (92:17), у 2017. години је износио (78:6), у 2016. години је износио (69:2), док је тај број у 2015. години износио (60:3). Повећање броја нераста терминалних раса и њихових мелеза је веома важан због хетерозис ефекта, при чему ће доћи до веће производње квалитетних товљеника.

Табела 26. Плодност уматичених нераста по организацијама (просечне вредности)
Table 26. Fertility of registered boars by organisations (average values)

Редни број организације/ Organisation ¹⁾	Број и раса нераста/ Boar number and breed	% прашења % of farrowing	БЖРП ²⁾	БМРП	БУРП
1	13-Л (Ландрас)	96,41	12,37	0,50	12,87
	43-ВЈ (Велики Јоркшир)	96,85	12,37	0,29	12,66
	1-F1 (ДхХ)	100,00	10,33	0,00	10,33
	2-F1 (ДхП)	100,00	12,62	0,00	12,62
	1-F1 (ХхП)	98,15	13,74	0,00	13,74

	12-F1 (ПхД)	97,69	12,63	0,24	12,86
	2-F1 (ПхХ)	89,77	12,90	0,39	13,29
	1-ДЛ (Дански ландрас)	100,00	14,67	4,00	18,67
	11-Д (Дурок)	97,86	12,85	0,55	13,40
	10-П (Пиетрен)	98,77	11,77	0,65	12,42
2	3-Д	77,50	14,00	1,02	15,02
	1-Л	100,00	12,73	0,55	13,27
	12-ВЈ	67,93	13,41	0,44	13,85
	1- F ₁ (ПхХ)	90,91	13,10	0,20	13,30
	1-П	30,00	11,67	0,00	11,67
	5- F ₁ (ДхП)	70,30	13,54	0,41	13,94
	1- F ₁ (ПхД)	57,14	12,38	2,13	14,50
3	14-Д	98,73	10,76	0,15	10,91
	11-Л	100,0	10,67	0,27	10,93
	9-П	100,00	10,71	0,15	10,85
	60-ВЈ	94,31	10,59	0,13	10,71
	14-F ₁ (ДхП)	90,91	10,89	0,09	10,97
	20-F ₁ (ПхД)	82,00	10,85	0,24	11,10
	2-F ₁ (ПхХ)	100,00	10,75	0,00	10,75
4	10-ВЈ	50,46	16,36	1,15	17,51
	2- F ₁ (ПхД)	78,57	12,45	1,09	13,55
	4-Д	50,00	13,22	0,94	14,17
	1-П	56,82	14,48	1,36	15,84
5	5-ВЈ	100,00	11,51	0,10	11,61
	3-Л	100,00	11,08	0,12	11,20
	1-Д	100,00	11,15	0,08	11,23
	1-F ₁ (ПхД)	100,00	11,13	0,13	11,26
	1-F ₁ (ХхД)	100,00	11,48	0,14	11,62
7	8-Л	79,70	12,04	0,23	12,27
	4-ВЈ	85,00	11,92	0,13	12,06
	1- Д	83,90	12,08	0,23	12,31
8	2-ВЈ	87,50	14,21	1,71	15,92
	1-Л	95,65	13,18	0,55	14,73
	1-П	82,86	14,07	1,38	15,45
	1- F ₁ (ДхП)	96,15	14,84	1,24	16,08
9	8-ВЈ	73,44	12,13	0,95	13,08
	6-Л	79,44	12,00	0,93	12,93
	3-П	79,33	12,68	0,98	13,66
	8-Д	75,36	12,34	0,96	13,32
	1-Х (Хемпшир)	65,35	11,12	0,89	12,02
10	40-ВЈ	28,32	14,93	0,79	15,72
	1- F ₁ (ДхВЈ)	16,67	15,67	0,33	16,00
	19-Д	26,16	16,16	1,33	17,49
	11-Л	29,50	19,44	0,50	19,94
	18-П	27,16	18,18	1,75	19,93
11	18-Д	90,20	13,43	0,40	13,83
	18-П	90,36	13,77	0,40	14,17
	2-ДЛ	92,96	14,29	0,74	15,03
	75-ВЈ	88,30	13,80	0,32	14,12
	5- F ₁ (ДхП)	84,68	14,31	0,18	14,49
	5- F ₁ (ПхД)	84,06	13,90	0,41	14,31
	1- F ₁ (ДхВЈ)	97,62	12,59	0,15	12,73
	35-Л	91,15	13,45	0,32	13,77
	2- F ₁ (ПхЛ)	90,00	14,50	0,47	14,97
	1- F ₁ (ВЈхЛ)	93,94	13,42	0,61	14,03
	3- F ₁ (ВЈхНорЛ)	87,74	12,82	0,28	13,10
12	19-ВЈ	86,95	12,31	0,54	12,86

	3-Д	77,78	12,43	1,29	13,71
	4-Л	52,28	13,20	0,30	13,50
	1-ШЛ (Шведски ландрас)	100,00	11,00	0,00	11,00
13	1-П	83,33	11,20	0,00	11,20
	3-ВЈ	53,45	13,19	0,71	13,90
14	5-Л	100,00	12,58	0,00	12,58
	9-Д	100,00	12,28	0,06	12,34
	2-П	100,00	14,70	0,00	14,70
	2- F1 (ДхП)	100,00	13,61	0,00	13,61
	2- F1 (ВЈхЛ)	100,00	12,50	0,00	12,50
	15-ВЈ	99,28	13,08	0,13	13,21
	2- F1 (ПхД)	100,00	15,89	0,00	15,89
	1- F1 (ЛхВЈ)	100,00	12,84	0,00	12,84
15	1-Д	80,00	13,75	0,44	14,19
17	1-Д	60,00	12,83	0,00	12,83
	1-Л	46,67	11,00	0,00	11,00
	1-П	45,45	11,20	0,00	11,20
	3-ВЈ	60,47	12,35	0,15	12,50
18	33-ВЈ	70,60	12,69	0,30	12,99
	2-Д	60,00	11,50	0,67	12,17
	7-Л	64,47	12,51	0,02	12,53
	1-П	89,47	14,53	0,47	15,00
	10-F1 (ПхД)	55,35	12,80	0,32	13,10
	2-F ₁ (ДхП)	68,42	13,08	0,00	13,08
	1-F1 (ВЈхЛ)	100,0	13,09	0,82	13,91
19	5-Л	93,22	13,82	0,16	13,98
	1-П	93,81	14,21	0,21	14,42
	6-ВЈ	93,46	13,56	0,07	13,63
20	2-Л	100,00	12,95	0,07	13,02
	4-ВЈ	98,67	12,81	0,16	12,97
22	6-Л	77,30	11,56	0,00	11,56
	6-ВЈ	80,78	11,46	0,12	11,58
	1-П	70,00	12,79	0,07	12,86
23	4-ВЈ	53,47	11,63	0,46	12,09
	1-Д	100,00	12,00	0,00	12,00
	2-Л	777,78	11,43	0,86	12,29
24	2-Д	100,00	13,13	0,35	13,48
	5-Л	100,00	11,94	0,33	12,27
	1-П	100,00	16,31	0,03	16,34
	9-ВЈ	97,44	12,20	0,05	12,25

¹⁾ Називи организација приказани су у табели 1/Identification of organisations is presented in Table 1;

²⁾ БЖРП-Број живорођене прасади/Number of live born piglets, БМРП-Број мртворођене прасади/Number of stillborn piglets, БУРП-Број укупно рођене прасади /Total piglets born

Нерасте можемо оценити на основу концепције односно на основу удела прашења осемењених плоткиња (назимица и крмача), величине легла крмача које су оплодили, на основу плодности кћери и на основу особина пораста и квалитета трупа потомака, у зависности од расположивих података о нерасту.

Рангирање нераста-очева обављено је на основу резултата перформанс теста назимица и прогеног теста нераста. На основу резултата 1439 кћери (743 кћери очева расе ВЈ,

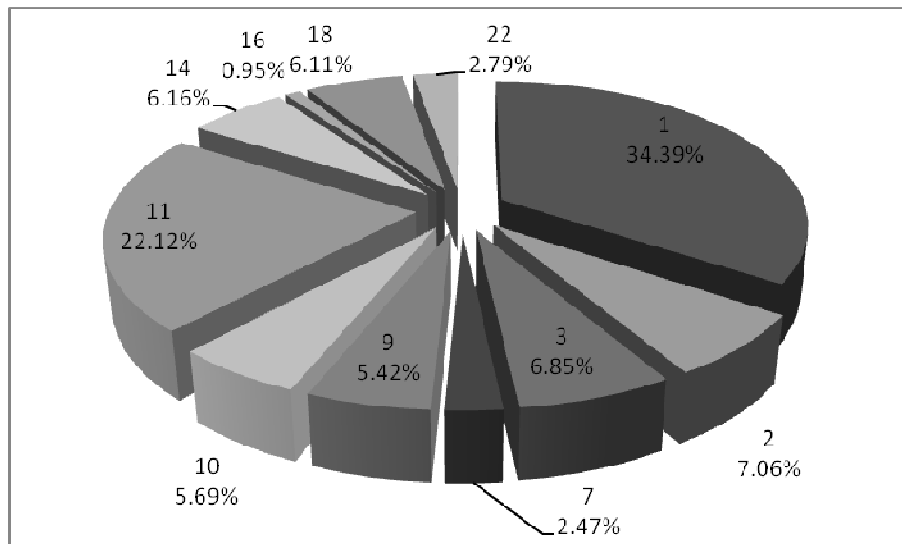
623 кћери очева расе Л, 73 кћери очева расе Д) рангирано је 25 очева који имају преко 10 кћери у тесту. Рангирање је извршено за нерасте са фарми Унион МЗ ДОО (организација 10). Испитано је 10 очева расе велики јоркшир, 10 очева расе ландрас, 5 очева расе дурок и утврђена значајна статистичка разлика ($P < 0,001$) између наведених раса. Такође је утврђена разлика ($P < 0,001$) и између испитаних нераста за дебљине сланине узраст на крају теста, СЛ1 и СЛ2 и дубину леђног мишића. Најбоље рангирани нераст расе ВЈ за дубину леђног мишића је 5305/44 отац 33 кћери са просечном дубином дугог леђног мишића од 58,48 мм, најмању ДСЛ1 и ДСЛ2 има нераст 8087/32 отац 45 кћери и износи 10,42 мм односно 8,36 мм. Унутар расе ландрас највећу просечну дубину леђног мишића (58 мм) имале су кћери нераста 8427/19, просечне дебљине сланине ДСЛ1 кћери нераста 5321/2 9,94 мм, као и ДСЛ2 7,80 мм. Највеће прирасте од 609,19 г су имале 57 кћери које воде порекло од оца бр. 3576/69. Посматрајући нерасте расе дурок најбоље рангирани нераст са просечном дубином дугог леђног мишића је отац бр. 6263/89 са просечним вредностима код 13 кћери од 56,46 мм, а најмању СЛ1 од 12,15 мм и СЛ2 од 10,08 мм, нераст 6419/64 отац 13 кћери.

На величину легла поред крмача-мајки подразумева се да утичу и нерасте-очеви. Сматра се да нерасте одређују конституцију и виталност прасади, утичу на број пренаталних, перинаталних и постнаталних губитака. Неопходне је све раније наведено узети у обзир и посматрати и прикупити што је више могуће података односно евиденције и за приплод изабрати нерасте са надмоћним позитивним генетским потенцијалом за величину легла и за особине потомака, број сиса, екстеријерне особине, квалитет трупа (дужина, дебљине сланине, меснатост итд.) или уколико нам је интерес повећање меснатости товљеника одабирати нераста за приплод који има највећу процењену меснатост код потомака. Само одабиром најбољег нераста-оца може се брзо поправити меснатост с обзиром да су особине квалитета трупа високо наследне особине.

Одабирање и контрола нерастовских мајки

Плоткиње ове категорије су оцењене класом Е или Ia на основу типа, конформације и производности по расама. Нерастовске мајке су крмаче од другог и вишег паритета, веома су значајне у запатима јер су оне потенцијалне мајке нераста-очева на свим газдинствима

Удео појединих организација за наведену меру приказан је на графикону 22.

Ознака организација приказани су у табели 1/Identification of organisations in Table 1

Графикон 22. Удео појединих организација у укупном броју нерастовских мајки
Graph 22. Share of individual organisations in total number of boar dams

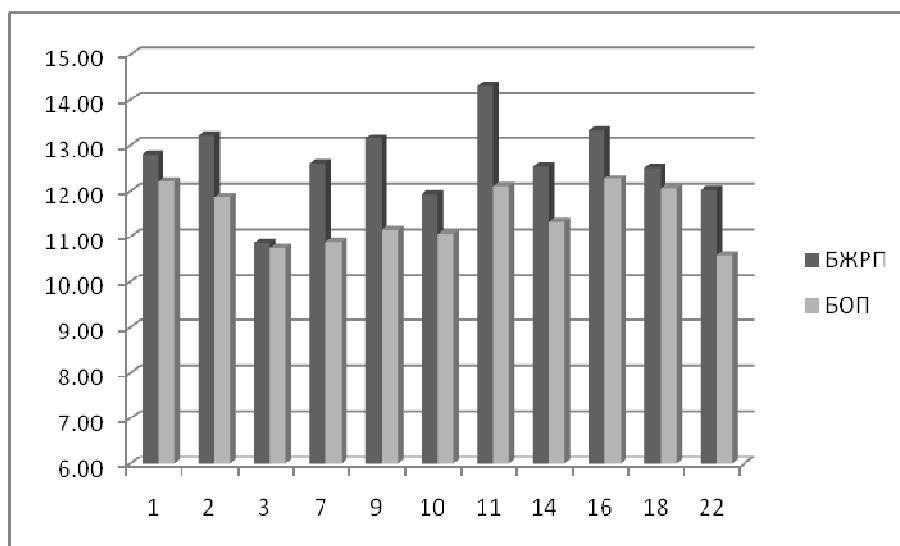
Просечан узраст при првом прашењу посматраних 1899 нерастовских мајки био је **377** дана. Број нерастовских мајки у 2022. и 2021. години био је 2036 и 3194. Нерастовске мајке просечно су прасиле 12,64 живих прасади у леглу (табела 27 и графикон 23). Интервал варирања између просечне вредности БЖРП нерастовских мајки кретао се од 10,85 (организација 3) до 14,31 (организација 11). Просечан број одгајене прасади у леглима нерастовских мајки износио је 11,89. Просечна маса одгајених легала износила је 102,35 кг.

Табела 27. Просечне вредности и варијабилност особина плодности нерастовских мајки по организацијама

Table 27. Average values and variability of fertility traits of boar dams by organisations

Орг. 1)	n	УППП ²⁾		БЖРП		ТЛ		БОП		МЛ	
		$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD
1	653	381,27	71,3	12,80	1,36	29,0	1,23	12,20	2,52	115,50	20,54
2	134	381,45	45,2	13,23	1,06	34,0	2,66	11,87	0,89	102,03	12,65
3	130	372,62	42,3	10,85	0,65	33,2	1,43	10,75	0,68	95,24	6,84
7	47	362,49	38,5	12,60	1,08	40,7	3,20	10,87	0,56	77,60	4,93
9	103	368,21	28,5	13,16	1,56	31,3	1,49	11,15	0,70	99,05	6,54
10	108	383,74	43,9	11,93	1,48	33,1	3,62	11,06	1,70	82,01	11,44
11	420	368,63	51,0	14,31	1,18	33,9	2,85	12,10	0,81	108,44	12,71
14	117	385,43	48,6	12,54	0,91	37,1	3,92	11,31	0,63	105,26	13,02
16	18	385,13	58,1	13,33	2,32	32,2	1,32	12,27	2,37	91,47	13,31
18	116	395,79	74,3	12,51	1,28	30,5	3,08	12,06	1,04	84,21	10,51
22	53	353,00	46,1	12,02	1,36	35,6	3,77	10,59	0,71	86,07	12,41
$\Sigma/\bar{x}$	1899	376,64	55,8	12,64	1,63	32,4	3,58	11,89	1,79	102,35	18,06

¹⁾ Називи организација приказани у табели 1/Identification of organisations is presented in Table 1; ²⁾ УППП-Узраст при првом прашењу/Age at first farrowing; БЖРП-Број живорођене прасади/Number of live born piglets, ТЛ-Трајање лактације/Duration of lactation, БОП-Број одгајене прасади/Number of reared piglets, МЛ-Маса легла/Litter weight

Ознака организација приказани су у табели 1/Identification of organisations in Table 1

Графикон 23. Просечне вредности особина плодности нерастовских мајки по организацијама
Graph 23. Average values of fertility traits of boar dams by organisations

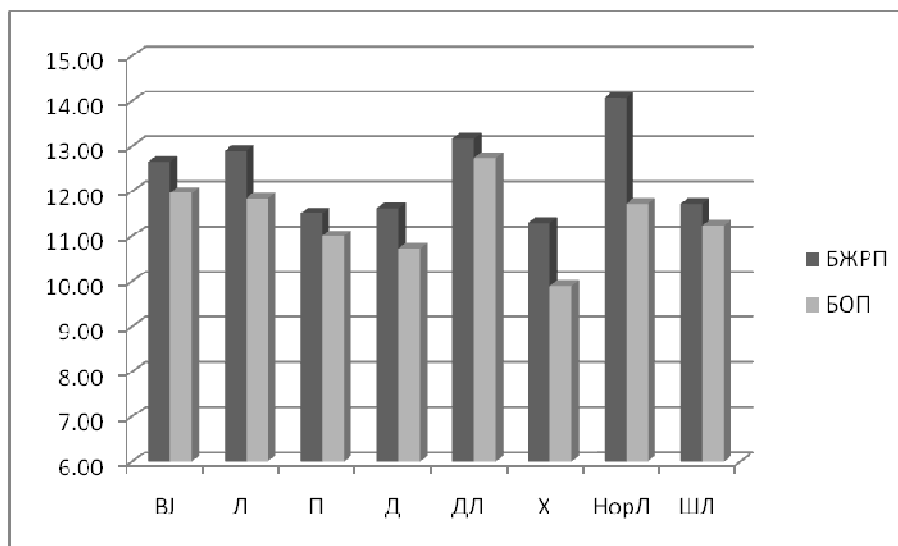
Нерастовске мајке расе ВЈ опрасиле су просечно 12,65 живе прасади по леглу (табела 28). Плоткиње расе пиетрен прасиле су просечно више живорођене прасади од стандарда за Е класу (11,52 прасади; према стандарду је за Е 9,50 прасади). Утврђена просечна вредност одгајене прасади за расу дурок је 10,74, док је стандард за Е класу (9,50 прасади).

Табела 28. Просечне вредности и варијабилност особина плодности нерастовских мајки по расама

Table 28. Average values of fertility traits of boar dams by breeds

p ¹⁾		УППП ²⁾		БЖРП		ТЛ		БОП		МЛ	
		$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD
ВЈ	1343	375,87	54,96	12,65	1,67	32,30	3,30	11,97	1,78	103,36	18,26
Л	365	370,70	52,37	12,90	1,41	33,35	4,34	11,83	1,90	98,68	18,80
П	53	400,68	56,86	11,52	1,19	33,46	4,89	11,01	1,44	96,30	14,66
Д	73	375,78	52,58	11,63	1,52	33,73	3,15	10,74	1,14	100,22	13,84
ДЛ	50	413,36	77,89	13,16	1,81	28,91	1,73	12,73	1,47	107,91	8,50
Х	2	439,00	25,46	11,30	0,29	36,80	1,27	9,90	0,01	96,48	4,27
НорЛ	6	334,17	26,92	14,07	0,66	33,38	1,66	11,72	0,47	99,22	7,22
ШЛ	7	457,86	101,37	11,72	0,67	34,40	2,75	11,24	0,80	96,81	10,51

¹⁾ ШЛ – Шведски ландрас/Swedish Landrace, ВЈ – Велики Јоркшир/Large White, Л- Ландрас/Landrace, ДЛ - Дански ландрас/Danish Landrace, Д - Дурок/Duroc, П - Пиетрен/Pietrain, НЛ – Немачки ландрас/German Landrace, Нор.Л- Норвешки ландрас/Norwegian landrace, Х- Хемпшир/Hampshire; F₁ Мелези/Crossbreed; ²⁾ УППП-Узраст при првом прашењу/Age at first farrowing; БЖРП-Број живорођене прасади/Number of live born piglets, ТЛ-Трајање лактације/Duration of lactation, БОП-Број одгајене прасади/Number of reared piglets, МЛ-Маса легла/Litter weight

Grafikon 24. Prosečne vrednosti osobina plodnosti nerastovskih majki po rasama
Graph 24. Average values of fertility traits of boar dams by breeds

Контролом продуктивности нерастовских мајки обухваћене су крмаче чистих раса које су на селекцијској смотри оцењене класом Е и Ia и оне чине Елитни део запата. Нерастовским мајкама се посвећује посебна пажња у запату. Оне су носиоци напретка у свињарству обзиром да се од потомака бирају најбољи нераст и назимице за тест и то су потенцијална приплодна грла за ремонт и продају приплодног материјала. Код нерастовских мајки се може видети да су по производњи значајно супериорније у односу на просек популације која је под контролом.

Табела 29. Плодност контролисаних нерастовских мајки за период 2019-2023. година
Table 29. Productivity control of registered boar dams between 2019-2023. year

Година испитивања Year of research	број крмача Number of sows	УППП ¹⁾	БЖРП	ТЛ	БОП	МЛ
2019	1618	397,96	12,66	33,23	11,37	91,38
2020	3121	387,78	12,48	30,87	11,32	85,59
2021	3194	389,98	12,61	33,08	11,47	96,25
2022	2036	376,52	12,83	32,83	11,75	98,81
2023	1899	376,64	12,64	32,40	11,89	102,35

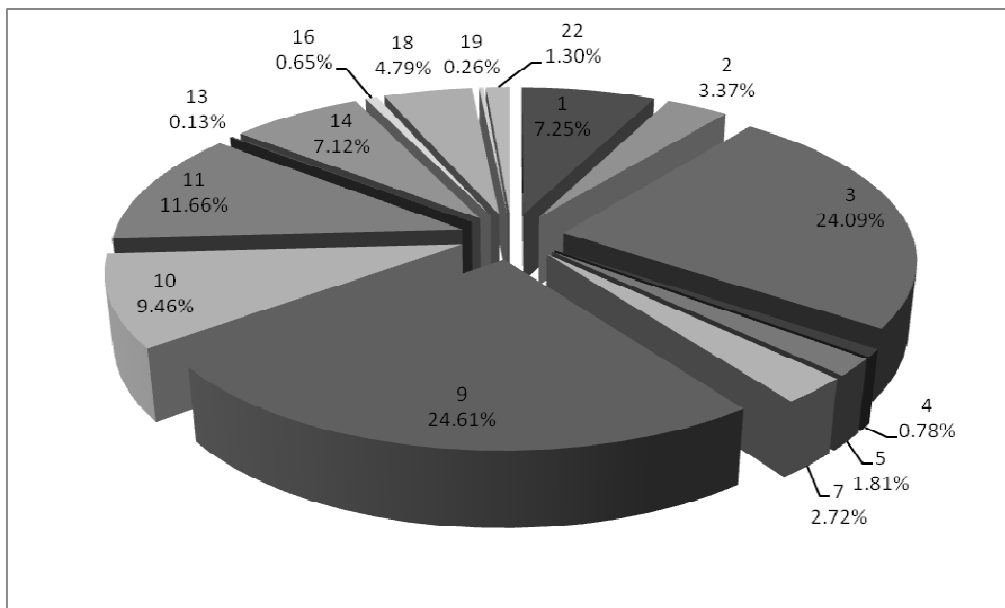
¹⁾ УППП-Узраст при првом прашењу/Age at first farrowing БЖРП-Број живорођених прасади/Number of live born piglets, Трајање лактације/Lactation duration; Број одгајених прасади/ Number of reared piglets; Маса легла/Litter weight

У Р. Србији свиње се највећим делом на пољопривредним газдинствима држе на традиционалан начин, при чему је највећи број јединки у неадекватним објектима где није

могуће остварити добре производне параметре (већи број живорођене и одгајене прасади, већи индекс прашења итд.). Имајући у виду наведено годишња производња товљеника је ниска и она је око 13 товљеника по крмачи годишње док се у развијеним земљама произведе преко 22 товљеника. Још увек је одређени број крмача које се налазе на пољопривредним газдинствима су из сопственог ремонта без порекла и прецизне евиденције о томе какви су родитељи или су грла купљена без педигреа тј. потврде о пореклу са других газдинстава или се купују женска грла из тога непознатог генотипа и остављају за репродукцију. Међутим, примећује се помак у селекцијском раду, кроз набавку грла из контролисаних и квалитетних запата из Р.Србије али и увоза, тако да ће у скорије време доћи до побољшања запата и на индивидуалним пољопривредним газдинствима.

Перформанс тест нераста

Перформанс тестом било је обухваћено **772** нераста код 15 организација (табеле 30, 31, 32 и 33), док је 2022., 2021., 2020., 2019., 2018., 2017., 2016., 2015., 2014. и 2013. године било **766; 902; 714; 600; 729; 762; 633; 595; 660 и 651** нераста. Удео појединих организација у наведеној мери приказан је на графикону бр. 25. На графикону видимо да организација 9 има удео за наведену меру **24,61%**.

Називи организација приказани су у табели 1/Identification of organisations is presented in Table 1
 Графикон 25. Удео организација у перформанс тесту нераста
 Graph 25. Share of organisations in boar performance testing

Просечне вредности и варијабилност особина нераста у перформанс тесту по организацијама приказане су у табели 30.

Табела 30. Просечне вредности и варијабилност особина перформанс тестираних нераста по организацијама
Table 30. Average values and variability of traits of performance tested boars by organizations

Орг. 1)	n	У _{к^т} ²⁾ (дана/days)		ТМп _т (kg)		ТМк _т (kg)		ЖДП (g)		ПТ (g)	
		$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD
1	56	181,00	33,22	29,96	1,06	107,36	6,55	602,20	92,63	799,98	195,39
2	26	190,62	29,76	29,65	0,75	115,54	5,29	611,50	80,96	787,46	186,34
3	186	186,23	26,29	30,29	0,95	115,39	4,89	624,24	83,39	812,13	196,27
4	6	189,50	7,12	29,00	0,63	117,83	2,56	615,67	11,91	779,00	35,75
5	14	182,29	7,96	30,07	0,92	116,29	7,91	632,43	52,05	819,50	108,03
7	21	169,05	1,86	28,77	0,81	101,73	4,90	595,82	28,31	910,55	63,94
9	190	173,06	8,46	28,96	1,02	106,39	3,94	616,05	33,73	867,16	70,75
10	73	175,65	17,06	28,08	0,39	104,69	2,46	594,04	53,48	836,46	114,44
11	90	159,96	11,97	28,02	0,15	108,02	3,00	671,06	47,17	858,27	75,85
13	1	325,00	-	30,00	-	119,00	-	207,00	-	291,00	-
14	55	183,78	12,19	28,35	0,55	116,29	2,89	628,49	36,71	830,25	77,90
16	5	251,80	48,08	30,60	1,14	116,00	3,54	473,40	85,22	524,20	130,44
18	37	169,11	13,33	30,46	1,24	105,49	9,41	616,95	35,84	767,14	60,46
19	2	205,00	11,31	30,00	0,00	120,00	0,00	580,50	31,82	695,00	60,81
22	10	219,70	17,30	30,00	1,49	112,20	5,65	507,00	29,94	618,40	82,50
Σ/x	772	178,55	23,44	29,33	1,24	110,33	6,72	620,27	67,58	826,86	142,56
F		45,3**		22,49**		46,09**		12,958**		7,847**	

¹⁾ Називи организација приказани су у табели 1/Identification of organisations is presented in Table 1 ²⁾ У_{к^т}- Узраст на крају теста/Age at the end of the test, ТМп_т- Телесна маса на почетку теста/Initial body mass, ТМк_т- Телесна маса на крају теста/Final body mass, ЖДП- Животни дневни прираст/Lifetime daily gain, ПТ- Прираст у тесту /Gaind during the test; ** P<0,01

Из табеле 30 се може видети да су грла, узраста **179** дана, остварила просечну масу на крају теста од **110,33** кг и при том имала просечни животни дневни прираст од **620,27** грама, односно прираст у тесту од **826,86** грама. У поређењу са 2022. годином грла су имала доста сличне резултате. Најкраће трајање теста (**160** дана) имали су нераста из организације 11. Најмањи број грла у тесту је код организација 4, 13, 16 и 19. За особине ЖДП најмање вредности су код организације 13 (мада је у питању само једно грло у тесту), а највеће код организације 11, док за ПТ најмање вредности се бележе код организације 13, а највеће код организације 7.

У табели 31 се види да просечна дебљина сланине 1 износи **9,48** мм што је слично у односу на предходне године 2022., 2021., 2020., 2019., 2018., 2017., 2016., 2015., 2014., и

2013. годину (**9,03; 8,33; 9,08; 9,3; 9,8; 9,5; 9,3; 9,1; 9,1** и **9,26** мм), просечна дебљина сланине 2 износи **8,32** мм што је приближна вредност у односу на претходне 2022., 2021., 2020., 2019., 2018., 2017., 2016., 2015., 2014., и 2013. годину (**8,33; 8,53; 8,8; 8,6; 8,8; 8,6; 8,5; 8,2; 8,2** и **8,32** мм).

Табела 31. Просечне вредности и варијабилност особина перформанс тестираних нераста по организација

Table 31. Average values and variability of traits of performance tested boars by organizations

Организација/	ДСЛ1 ²⁾ (мм)		ДСЛ2 (мм)		ДМ (мм)		М (%)	
Organisation ¹⁾	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD
1	9,48	2,16	8,32	2,11	58,00	5,76	62,48	2,15
2	8,16	2,46	7,39	2,35	62,39	10,50	60,76	1,21
3	10,58	1,47	8,77	1,70	60,73	4,60	62,45	1,33
4	10,72	1,95	9,39	2,23	56,81	5,27	61,54	1,99
5	11,00	0,89	9,00	1,67	55,67	5,47	61,48	1,14
7	10,71	1,44	8,50	1,70	58,21	5,62	62,20	0,97
9	9,59	1,22	8,73	1,28	52,82	3,40	59,67	0,96
10	9,55	1,36	7,48	1,22	57,22	2,23	63,11	1,30
11	9,81	1,70	9,42	2,08	59,85	6,70	62,35	2,16
13	8,25	2,06	7,25	2,22	57,50	3,32	63,85	1,61
14	12,00	-	12,00	-	62,00	-	64,20	-
16	10,09	1,16	9,45	1,21	58,04	5,80	61,97	1,09
18	9,40	2,07	8,80	1,92	52,20	3,11	61,86	1,59
19	7,89	2,13	8,78	2,39	56,62	1,75	63,12	1,96
22	12,50	0,71	13,50	0,71	58,50	0,71	58,90	0,77
Σ/x	9,48	2,16	8,32	2,11	58,00	5,76	62,48	2,15
F	32,604**		19,762**		11,99**		38,2**	

¹⁾ Називи организација приказани су у табели 1/Identification of organisations is presented in Table 1; ²⁾ ДСЛ1-дебљина сланине 1/Back fat thickness, ДСЛ2-дебљина сланине2/Back fat thickness, ДМ-дубина леђног мишића;/Depth of back muscle; М-процент меса /Share of meat;** P<0,01

Просечна дубина леђног мишића износила је **58,00** мм, слично као и у 2022. години (58,25 мм). Процењена меснатост износила је **62,48** док је 2022., 2021., 2020., 2019., 2018., 2017., 2016., 2015., 2014. и 2013. године износила (**62,64; 62,76; 62,09; 62,26; 61,74; 61,20; 60,93; 61,28; 61,12** и **60,62%**). Резултати анализе варијансе показују да су особине (табеле 30 и 31) статистички веома значајно (p<0,01) варирали између запата.

Табела 32. Просечне вредности и варијабилност особина перформанс тестираних нераста по расама

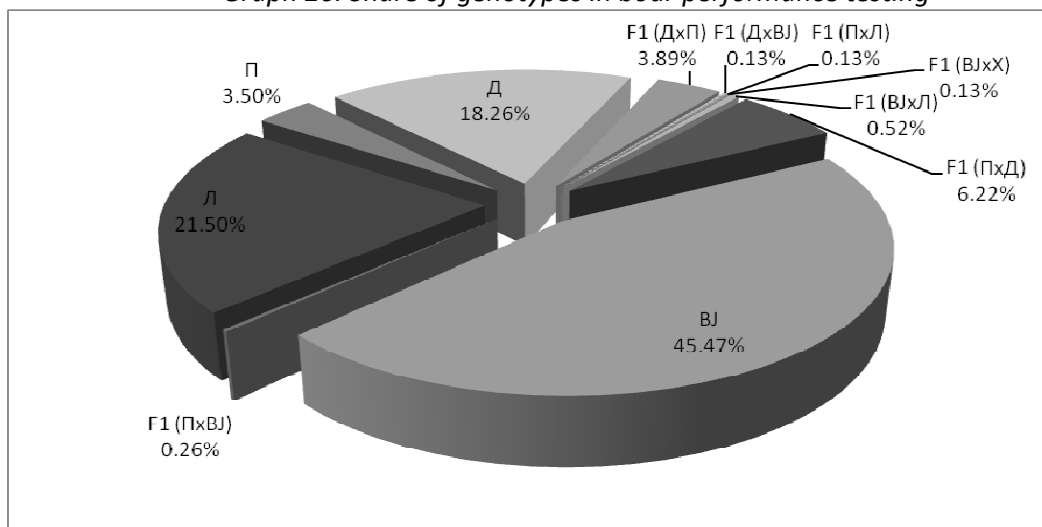
Table 32. Average values and variability of traits of performance tested boars by breeds

p ¹⁾	N	Укт ²⁾ (dana)		ТМпт (kg)		ТМкт (kg)		ЖДП (g)		ПТ (g)	
		$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD
F ₁ (ПхД)	48	165,52	14,4	30,04	1,01	109,29	9,35	656,58	70,76	888,17	166,54
ВЈ	351	180,33	23,9	29,34	1,22	111,28	6,51	619,11	62,60	811,88	140,04
F ₁ (ПхВЈ)	2	164,00	18,3	30,00	2,83	108,00	2,83	654,50	55,86	886,50	180,31
Л	166	178,24	19,7	29,01	1,10	107,25	5,87	604,72	61,08	836,27	130,20
П	27	189,96	27,9	29,59	1,50	110,85	5,80	589,19	84,53	763,56	178,21
Д	141	176,73	21,5	29,41	1,28	111,49	6,40	630,43	66,35	851,68	130,68
F ₁ (ДхП)	30	177,50	36,6	28,96	1,30	112,92	5,12	648,50	97,02	792,83	159,88
F ₁ (ДхВЈ)	1	155,00	-	28,00	-	110,00	-	702,00	-	901,00	-
F ₁ (ПхЛ)	1	154,00	-	28,00	-	110,00	-	706,00	-	932,00	-
F ₁ (ВЈхХ)	1	291,00	-	31,00	-	116,00	-	398,00	-	427,00	-
F ₁ (ВЈхЛ)	4	184,00	16,0	31,25	0,96	116,50	5,74	628,25	29,32	762,50	56,94
F		4,77**		5,303**		5,822**		5,301**		3,485**	

¹⁾ ВЈ – Велики Јоркшир/Large White, Л- Ландрас/Landrace, Д - Дуроц/Duroc, П - Пиетрен/Pietrain, Х- Хемпшир/Hampshire; F₁ Мелезу/Crossbreed; ²⁾ У_{кп} – Узраст на крају теста /Age at the end of the test, ТМ_{пт} – Телесна маса на почетку теста/Body mass at the beginning of the test, ТМ_{кт} – Телесна маса на крају теста /Final body mass, ЖДП – Животни дневни прираст /Lifetime daily gain, ПТ – Прираст у тесту /Gain during the test ** P<0,01

Посматрајући по расама (табела 32 и графикон 26), види се да је највећи број тестираних нераста расе велики јоркшир (351; 45,47%). Нерасти расе велики јоркшир имали су дуже трајање теста и мањи прираст у тесту у односу на грла расе дурак. Посматрајући три најбројнија генотипа ВЈ, Л и Д, највећи прираст у тесту имају грла расе дурак **851,68 г**.

Графикон 26. Удео генотипова у перформанс тесту нераста
Graph 26. Share of genotypes in boar performance testing

ВЈ – Велики Јоркшир/Large White, Л- Ландрас/Landrace, Д - Дуроц/Duroc, П - Пиетрен/Pietrain, Х- Хемпшир/Hampshire; F₁ Мелезу/Crossbreed;

Табела 33. Просечне вредности и варијабилност особина перформанс тестираних нераста по генотиповима

Table 33. Average values and variability of traits of performance tested boars by genotypes

Паса	ДСЛ1(mm)		ДСЛ2 (mm)		ДМ (mm)		М (%)	
	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD
F ₁ (ПхД)	8,23	2,60	7,02	1,98	57,31	5,68	63,39	1,68
ВЈ	9,55	2,10	8,54	2,12	57,87	5,28	62,23	2,09
F ₁ (ПхВЈ)	7,00	1,41	8,50	2,12	59,00	2,83	63,25	3,08
Л	9,57	1,63	7,90	1,61	56,71	4,75	62,57	1,85
П	8,15	2,21	7,26	1,95	65,15	7,53	64,00	2,35
Д	10,36	1,75	9,18	1,83	58,09	5,72	61,89	1,55
F ₁ (ДхП)	7,25	3,69	6,83	3,55	61,67	9,49	65,04	4,36
F ₁ (ДхВЈ)	7,00	-	8,00	-	60,00	-	64,35	-
F ₁ (ПхЛ)	8,00	-	8,00	-	58,00	-	63,64	-
F ₁ (ВЈхХ)	9,00	-	8,00	-	50,00	-	62,20	-
F ₁ (ВЈхЛ)	11,25	2,22	11,25	1,71	58,00	1,15	60,54	1,68
F	8,9996**		8,4158**		6,764**		8,24**	

¹⁾ ШЛ – Шведски ландрас/Swedish Landrace, ВЈ – Велики Јоркшир/Large White, Л- Ландрас/ Landrace, ДЛ - Дански ландрас/Danish Landrace, Д - Дурок/Duroc, П - Пиетрен/Pietrain, Х- Хемпшир/Hampshire; F₁ Мелези/Crossbreed; ²⁾ ДСЛ1-дебљина сланине 1/Back fat thickness ДСЛ2-дебљина сланине 2/Back fat thickness, ДМ- дубина леђног мишића /Depth of back muscle; М- проценат меса /Share of meat; ** P <0,01

У табели 33 видимо да нерасте расе F₁(ВЈхЛ) имају највећу дебљину сланине 1, највећу вредност за дебљину сланине 2 имају такође нерасте расе F₁ (ВЈхЛ), док најтање сланине имају нерасте расе F₁(ПхВЈ) и F₁(ВЈхЛ). Најмању дубину леђног мишића имају грло генотипа F₁(ВЈхХ), а највећу меснатост нерасте расе F₁(ДхП).

У табели 34 приказано је петогодишње кретање броја тесираних нераста и резултати њиховог тестирања.

Табела 34. Перформанс тест нераста у интервалу 2019. -2023. године

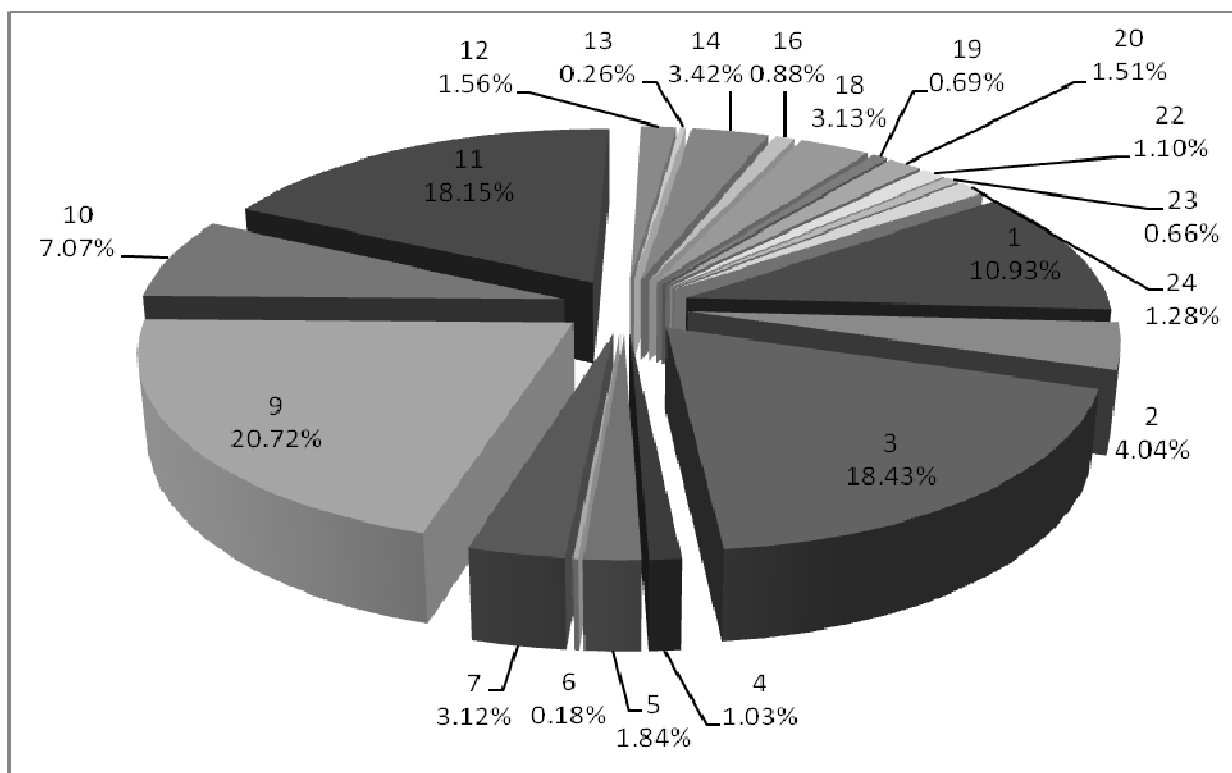
Table 34. Performance boar test between 2019-2023 year

Година	Број грла	У _{кп} ²⁾ (да на/days)	ТМпт (kg)	ТМкп (kg)	ЖДП (g)	ПТ (g)	ДСЛ1 (mm)	ДСЛ2 (mm)	ДМ (mm)	М (%)
2019	600	182,98	28,99	107,82	591,91	776,00	9,35	8,66	56,99	62,26
2020	714	181,00	29,12	108,60	604,76	797,71	9,08	8,83	57,63	62,09
2021	902	183,67	29,09	109,50	603,72	779,64	8,91	8,53	58,57	62,76
2022	766	179,44	29,39	109,71	617,06	813,75	9,03	8,33	58,25	62,64
2023	772	178,55	29,33	110,33	620,27	826,86	9,48	8,32	58,00	62,48

²⁾ У_{кп}- Узраст на крају теста/Age at the end of the test, ТМпт- Телесна маса на почетку теста/Initial body mass, ТМкп- Телесна маса на крају теста/Final body mass, ЖДП- Животни дневни прираст/Lifetime daily gain, ПТ- Прираст у тесту /Gaind during the test; ДСЛ1-дебљина сланине 1/Back fat thickness, ДСЛ2-дебљина сланине2/Back fat thickness, ДМ-дубина леђног мишића;/Depth of back muscle; М-процент меса /Share of meat;

Перформанс тест назимица

Укупно је у перформанс тесту било **6805** назимица (табела 35) док је у 2022. години било 6677. На графикону 27 приказан је удео организација у перформанс тесту назимица.

Називи организација приказани су у табели 1/Identification of organisations is presented in Table 1

Графикон 27. Удео организација у перформанс тесту назимица

Graph 27. Share of organisations in performance testing of gilts

У табели 35 се види да су назимице просечну телесну масу на крају теста од **112** кг достигале са просечним узрастом од **191** дана, просечно повећавајући своју масу за **586** грама дневно. Телесна маса на крају теста (ТМкт) је варијала по организацијама од **97,81** кг (организација 7) до **118,78** кг (организација 13). Најмању просечну вредност ЖДП оствариле су назимице из организације 13 (**389,50** г) али је код њих тест најдуже и трајао (119 дана), док су највећи прираст имале назимице из организације 11 (**614,64** г). Дебљине сланине су у просеку износиле **10,22** и **8,91** мм.

Табела 35. Просечне вредности и варијабилност особина перформанс тестираних назимица по организацијама

Table 35. Average values and variability of traits of performance tested gilts by organisations

Орг. ¹⁾	n	У _{кт} ²⁾ (дана/days)		ТМ _{кт} (кг)		ЖДП (г)		ДСЛ1 (мм)		ДСЛ2 (мм)	
		$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD
1	744	191,07	28,73	112,08	8,81	591,10	88,40	9,99	3,61	8,17	2,76
2	275	195,48	22,30	114,40	4,41	585,31	59,24	10,64	1,71	8,71	1,77
3	1254	200,80	37,51	114,47	6,12	579,52	89,72	11,31	2,22	9,70	2,30
4	70	196,61	17,27	114,14	4,43	578,59	53,62	10,90	1,71	9,36	1,84
5	125	194,14	29,45	115,50	5,35	599,81	77,86	11,30	1,92	9,42	2,02
6	12	245,00	0,00	108,75	7,35	439,00	29,92	10,25	2,14	9,25	2,14
7	212	194,90	10,29	97,81	5,32	496,70	30,11	10,48	2,00	9,14	1,67
9	1410	189,78	9,32	112,14	6,58	591,74	39,40	11,06	1,86	8,87	1,63
10	481	187,36	27,46	111,23	10,41	593,86	57,58	10,47	2,40	9,53	2,33
11	1235	177,92	14,22	110,28	7,29	614,64	24,26	8,00	1,36	7,64	1,44
12	106	209,00	30,26	116,76	2,67	563,95	73,57	11,20	2,23	10,09	2,06
13	18	314,83	61,34	118,78	1,15	389,50	92,93	12,72	1,32	11,89	1,45
14	233	190,45	13,58	115,04	5,38	600,42	46,16	11,35	1,87	10,38	1,85
16	60	257,78	45,30	110,75	8,59	435,33	69,39	11,85	2,10	11,02	2,10
18	213	180,27	20,00	112,55	6,33	622,48	51,02	9,56	1,94	10,27	1,95
19	47	206,00	8,92	115,87	9,26	554,42	58,88	12,13	1,10	12,92	0,95
20	103	171,76	19,74	104,33	8,33	604,24	47,16	8,99	2,10	9,84	2,28
22	75	225,92	19,97	107,69	8,51	476,36	54,25	12,43	2,30	10,57	2,38
23	45	234,80	61,46	117,02	3,70	527,98	142,21	12,13	1,56	10,84	1,68
24	87	261,24	67,91	114,58	5,41	462,66	114,47	13,50	1,01	11,42	1,13
Σ/x	6805	191,49	28,33	111,59	7,96	586,50	69,03	10,22	2,85	8,91	2,50
F		150,2**		65,9**		121,6**		84,59**		60,09**	

¹⁾ Називи организација приказани су у табели 1/Identification of organisations is presented in Table 1;

²⁾ У_{к_т}- Узраст на крају теста /Age at the end of the test, ТМ_{к_т}- Телесна маса на крају теста /Final body mass, ЖДП-Животни дневни прираст /Lifetime daily gain, ДСЛ1-дебљина сланине 1/Back fat thickness ДСЛ2-дебљина сланине 2/Back fat thickness; ** P<0,01

Највећа дубина леђног мишића у назимица установљена је код организације 1 (табела 36), а најмања код организације 22. Најмањи процењен удео меса тестираних назимица је код организације 13 (**58,53%**) а највећи код организације 11 (**63,98%**). Просечна процењена меснатост је износила **61,65%**. Све приказане особине (табеле 35 и 36) су варирале статистички високо значајно између организација (P<0,01).

Табела 36. Просечне вредности и варијабилност особина перформанс тестираних назимица по организацијама
 Table 36. Average values and variability of traits of performance tested gilts by organizations

Организација/ Organisation ¹⁾	ДМ ²⁾ (мм)		М (%)	
	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD
1	59,27	9,72	59,83	1,69
2	58,02	5,63	62,07	1,50
3	55,21	5,56	60,93	1,99
4	55,01	5,21	61,23	1,34
5	57,57	4,93	61,35	1,60
6	54,08	5,96	60,91	1,59
7	50,97	2,75	59,13	0,75
9	57,61	1,78	61,78	1,60
10	56,67	5,32	61,59	2,15
11	59,21	3,85	63,98	1,33
12	55,60	5,57	60,82	2,01
13	52,28	4,80	58,53	1,27
14	55,04	5,83	60,59	1,56
16	52,63	5,36	59,73	1,77
18	57,40	1,29	61,69	1,74
19	58,48	1,28	59,35	0,76
20	57,31	1,54	62,15	1,94
22	49,17	4,38	59,22	2,31
23	56,38	4,03	60,28	1,47
24	56,05	5,07	60,28	1,44
Σ/x	57,38	5,50	61,65	2,19
F	54,2**		248.0**	

¹⁾ Називи организација приказани су у табели 1/Identification of organisations is presented in Table 1;

²⁾ ДМ- дубина леђног мишића /Depth of back muscle; М- проценат меса /Share of meat; ** P <0,01

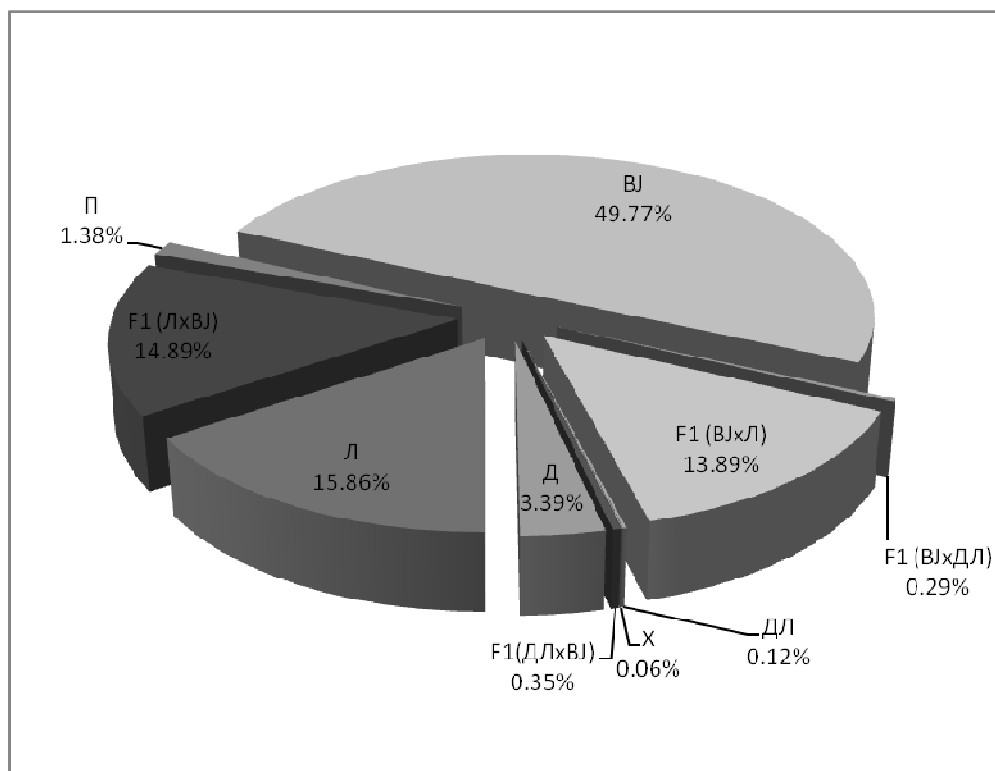
Перформанс тестом су били обухваћени генотипови назимица који су предвиђени Главним одгајивачким програмом (табела 37), укупно 10 генотипова. Најмањи узраст на крају теста имале су назимице генотипа ДЛхВЈ (**176** дана), највећи ЖДП назимице генотипа Х (**651** г). Највеће дебљине СЛ1 сланине имале су назимице генотипа Д (ДСЛ1 **11,34** мм), док су највећу дебљину сланине СЛ2 имале такође назимице генотипа Д (ДСЛ2 **9,58** мм). Најтању сланину ДСЛ1 имала су грла генотипа П (**7,57** мм), а ДСЛ2 имала су такође грла генотипа П (**6,79** мм). Највише тестираних назимица (графикон 28) припада раси велики јоркшир (**49,77%**).

Табела 37. Просечне вредности и варијабилност особина перформанс тестираних назимица по генотиповима

Table 37. Average values and variability of traits of performance tested gilts by genotypes

Паса/ Breed ¹⁾	N	У _{кТ} ²⁾ (дана/days)		ТМ _{кТ} (кг)		ЖДП(г)		ДСЛ1(мм)		ДСЛ2(мм)	
		$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD
F ₁ (ДЛхВЈ)	24	175,54	11,59	108,46	7,81	610,96	15,77	7,96	1,46	8,00	1,79
Д	231	186,53	19,92	113,86	6,27	611,65	53,85	11,34	2,23	9,58	1,88
Л	1079	194,18	27,74	110,86	8,39	574,84	72,11	10,69	2,52	9,08	2,21
F ₁ (ЛхВЈ)	1013	192,29	26,94	112,03	7,62	586,32	68,35	10,51	2,45	9,17	3,76
П	94	181,33	20,75	110,62	7,33	610,68	60,67	7,57	2,17	6,79	2,05
ВЈ	3387	191,05	29,46	111,86	7,83	589,13	67,96	9,87	3,20	8,75	2,22
F ₁ (ВЈхДЛ)	20	192,80	16,24	109,85	8,59	565,60	49,22	8,70	2,62	7,55	2,39
F ₁ (ВЈхЛ)	945	191,60	29,68	110,73	8,44	582,94	72,36	10,56	2,22	9,02	1,91
ДЛ	8	188,50	12,66	106,88	10,76	559,63	28,58	9,88	1,46	9,00	1,07
Х	4	182,00	0,00	118,50	2,38	651,00	12,88	11,00	1,41	9,50	1,29
F		4,297**		6,17**		9,99**		26,626**		13,892**	

¹⁾ ШЛ – Шведски ландрас/Swedish Landrace, ВЈ – Велики Јоркшир/Large White, Л- Ландрас/Landrace, ДЛ - Дански ландрас/Danish Landrace, Д - Дурок/Duroc, П - Пиетрен/Pietrain, НЛ – Немачки ландрас/German Landrace, Нор.Л- Норвешки ландрас/Norwegian landrace, Х- Хемпшир/Hampshire; F₁ Мелези/Crossbreed; ²⁾ У_{кТ}- Узраст на крају теста /Age at the end of the test, ТМ_{кТ}- Телесна маса на крају теста /Final body mass, ЖДП-Животни дневни прираст /Lifetime daily gain, ДСЛ1-дебљина сланине 1/Back fat thickness ДСЛ2-дебљина сланине 2/Back fat thickness; ** P<0,01

VJ – Велики Јоркшир/Large White, Л- Ландрас/Landrace, ДЛ - Дански ландрас/Danish Landrace, Д - Дурок/Duroc, П - Пиетрен/Pietrain, Х- Хемпшир/Hampshire; F₁ Мелези/Crossbreed;

Графикон 28. Удео генотипова у перформанс тесту назимица
Graph 28. Share of genotypes in performance testing of gilts

Табела 38. Просечне вредности и варијабилност особина перформанс тестираних назимица по расама

Table 38. Average values and variability of traits of performance tested gilts by breeds

Раса Breed ¹⁾	ДМ (мм) ²⁾		М (%)	
	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD
F ₁ (ДЛxВЈ)	59,96	4,12	63,57	1,62
Д	56,48	4,51	61,06	1,90
Л	56,64	5,47	61,05	2,15
F ₁ (ЛxВЈ)	56,88	5,02	61,48	2,05
П	63,89	6,54	64,69	2,37
ВЈ	57,97	5,54	61,93	2,21
F ₁ (ВЈxДЛ)	50,95	6,16	61,98	1,94
F ₁ (ВЈxЛ)	56,56	5,25	61,44	1,88
ДЛ	49,13	5,69	61,15	1,30
Х	56,50	1,00	61,35	1,15
F	30,73**		42,0**	

¹⁾ ВЈ – Велики Јоркшир/Large White, Л- Ландрас/ Landrace, ДЛ - Дански ландрас/Danish Landrace, Д - Дурок/Duroc, П - Пиетрен/Pietrain, Х- Хемпшир/Hampshire; F₁ Мелези/Crossbreed; ²⁾ ДМ- дубина леђног мишића /Depth of back muscle; М- проценат меса /Share of meat; ** P <0,01

Табела 38 приказује просечне вредности дубине леђног мишића као и удео меса перформанс тестираних назимица, по генотиповима. Највећу дубину мишића имају грла расе пиетрен (**63,89 мм**) док најмању имају назимице расе ДЛ (**49,13 мм**).

Перформанс (директни) тест је главна метода за испитивање приплодног подмлатка, кандидата за даљу селекцију. Одабирање нераста и назимица обавља се на основу резултата директног теста и то властитих производних особина (особине пораста, искоришћавања хране и квалитета трупа) које се могу мерити на живим грлима. Генетски напредак у селекцији према фенотипу зависи од наследности особина и интензитета селекције. С обзиром да су перформанс тестом обухваћене средње до високо наследне особине, може се очекивати и побољшање ових особина у генерацији потомака. Строгост селекције и одабирања зависиће од стања у стаду тј. плодности и губитака. Уколико је у запату нижа плодност грла и већи губици, самим тим интензитет селекције ће бити мањи, а то утиче директно негативно на генетски напредак. Строгост одабирања младих нераста који завршавају перформанс тест мора бити континуирана без обзира на околности. Уколико немамо адекватну замену за нераста из сопственог запата - теста потребно је купити младог нераста, са позитивно завршеним директним тестом, са других фарми.

У табели 39 приказани су резултати перформанс теста назимица у петогодишњем интервалу 2019. – 2023. године.

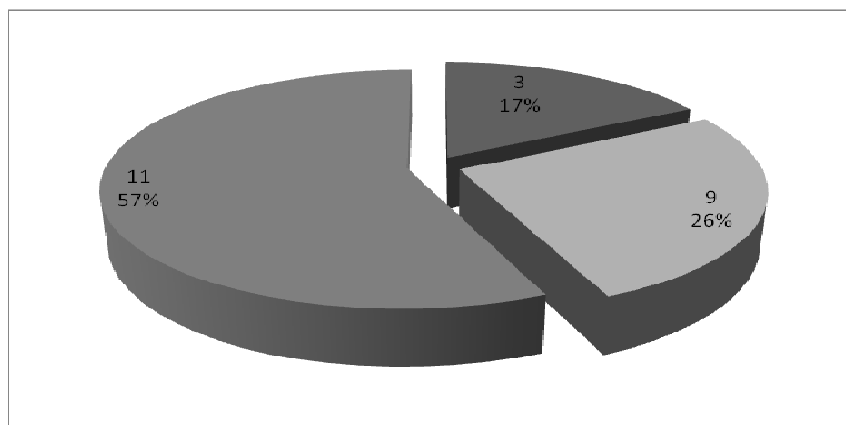
Табела 39. Резултати перформанс теста назимица у периоду 2019.-2023. године
Table 39. Results of performance testedgilts between 2019-2023

Година Year of research	Број Number of gilts	Ук ^т ¹⁾ (дана/days)	ТМк ^т (kg)	ЖДП (g)	ДСЛ1 (mm)	ДСЛ2 (mm)	ДМ (mm)	М (%)
2019	8435	195,88	112,13	577,23	10,22	9,64	57,01	61,65
2020	8841	195,09	112,59	581,73	10,05	9,85	56,46	61,26
2021	9426	198,62	112,97	577,36	10,04	9,72	56,74	60,16
2022	6677	198,44	112,05	570,58	10,17	9,39	56,83	61,66
2023	6805	191,49	111,59	586,50	10,22	8,91	57,38	61,65

¹⁾ У_{к^т} - Узраст на крају теста/Age at the end of the test, ТМк^т - Телесна маса на крају теста/Final body mass, ЖДП - Животни дневни прираст/Lifetime daily gain, ДСЛ1-дебљина сланине 1/Back fat thickness, ДСЛ2-дебљина сланине2/Back fat thickness, ДМ-дубина леђног мишића;/Depth of back muscle; М-процент меса /Share of meat;

Биолошки тест нераста

Удео организација у биолошком тесту нераста приказан је на графикану 29. Видимо да је највећи број тестираних нераста код организације 11 (**57%**), а најмањи код организације 3 (**17%**).

¹⁾ Називи организација приказани су у табели 1 /Identification of organisations is presented in Table 1

Графикон 29. Удео организација у биолошком тесту
Graph 29. Share of organisations in biological test

Резултати биолошког теста нераста по организацијама и расама приказани су у табелама 40 и 41. Биолошким тестом укупно је обухваћено **23** нераста (у 2022. години било је **24**, у 2021. години било је **28** у 2020. години било је **39**, у 2019. години било је **32**, у 2018. години било је **33**, а у 2017. години било је **22**).

Просечна плодност (табела 40) по леглу свих нераста била је **12,82** живих, односно **13,28** укупно рођене прасади. Мртворођене прасади је било у просеку **0,46**. Највећи број живорођене прасади је код организације 11 (**13,64**), а мртворођене прасади код организације 9 (**0,89**), док је најмањи број живорођене прасади код организације 3 (**11,31**).

Табела 40. Резултати биолошког теста нераста по организацијама
Table 40. Results of biological test of boars by organisations

Организација Organisation ¹⁾	Број легала	БЖРП ²⁾		БМРП		БУРП	
	Number of litters	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD
3	120	11,31	2,10	0,12	0,32	11,43	2,08
9	180	12,04	3,34	0,89	1,43	12,93	3,41
11	390	13,64	1,87	0,36	0,75	14,00	2,04
Σ/x	690	12,82	2,57	0,46	0,97	13,28	2,65

¹⁾ Називи организација приказани су у табели 1 /Identification of organisations is presented in Table 1; ²⁾ БЖРП- Број живорођене прасади /Number of live born piglets, БМРП - Број мртворођене прасади /Number of still born piglets, БУРП - Број укупнорођене прасади /Total born piglets

Биолошким тестом су били обухваћени нераста 7 генотипова (табела 41). Највећи број живорођене прасади у првих 30 легала било је код расе Дански ландрас (**14,97** прасади). Са друге стране, најмање је било код нераста расе Пиетрен **11,25** живорођене прасади.

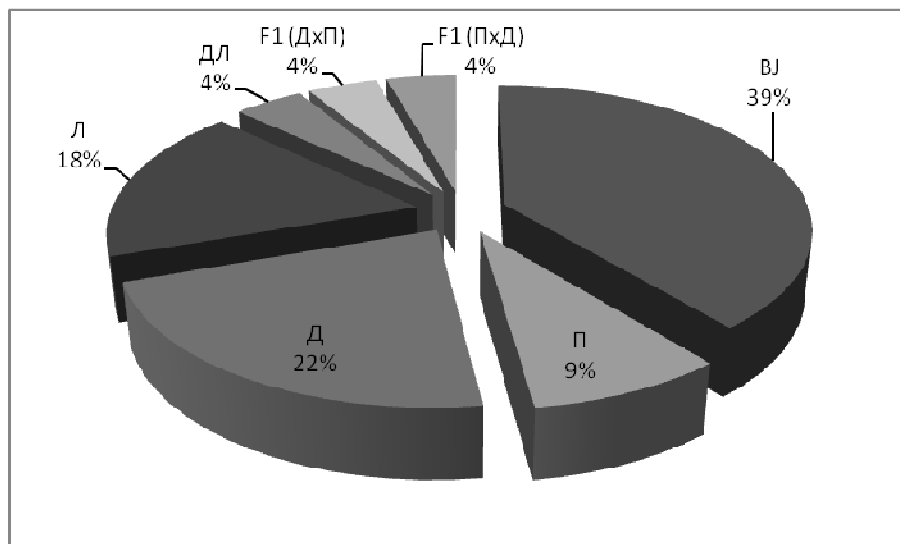
Табела 41. Резултати биолошког теста нераста по расама
Table 41. Results of biological test of boars by breeds

Раса	Број легала	БЖРП ²⁾		БМРП		БУРП	
Breed ¹⁾	Number of litters	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD
ВЈ	270	12,77	2,56	0,43	0,88	13,21	2,73
П	60	11,25	2,99	0,73	1,85	11,98	3,20
Д	150	13,23	2,39	0,49	0,90	13,72	2,39
Л	120	12,27	2,59	0,49	0,85	12,76	2,67
ДЛ	30	14,97	1,33	0,37	0,72	15,33	1,56
F ₁ (ДхП)	30	14,47	1,38	0,20	0,48	14,67	1,37
F ₁ (ПхД)	30	12,70	1,56	0,17	0,46	12,87	1,66

¹⁾ Д - Дурок/Duroc, ВЈ – Велики Јоркшир/Large White, Л- Ландрас/ Landrace, П - Пиетрен/Pietrain, F₁ Мелезу/Crossbreed; ²⁾ БЖРП- Број живорођене прасади /Number of live born piglets, БМРП - Број мртворођене прасади /Number of still born piglets, БУРП - Број укупнорођене прасади /Total born piglets

Присутност лаке прасади утврђена је код организације 9 износи 0,013, док код организације 11 износи 0,008. Остале аномалије прасади нису утврђене ни у једном биолошком тесту. У првих 30 легала код свих испитиваних нераста (23 нераста - укупно 690 легала) није било појаве потомака са леталним и/или семилеталним манама. На графикону 30, приказан је удео нераста по расама у биолошком тесту, највећи удео су имали нераста расе велики јоркшир (**39%**).

ВЈ – Велики Јоркшир/Large White, Л- Ландрас/Landrace, Д - Дурок/Duroc, П - Пиетрен/Pietrain, ДЛ - Дански ландрас/Danish Landrace F₁ Мелезу/Crossbreed;

Графикон 30. Удео расе нераста у биолошком тесту
Graph 30. Share of boar breed in the biological test

Главни циљ биолошког теста је да се утврди да ли је нераст носилац леталних или семилеталних гена. Летални гени проузрокују смрт у различитом периоду пораста и развоја индивидуе. Међутим, семилетални гени најчешће не изазивају смрт, али наносе значајне економске штете јер умањују производне способности животиња, због чега их је пожељно потиснути. У 2023. години у биолошком тесту тестиран је мањи број нераста у односу на 2022. годину. Из наведених разлога фармери би требали да обавезно тестирају нерасте који се користе у приплоду. Један од могућих разлога за нешто мањи број реализованих тестова је тај што мушка приплодна рла у мањим запатима не могу да у тачно утврђеном и дозвољеном узрасту заврше биолошки тест са реализованих 30 легала.

У табели 42 приказани су резултати биолошког теста нераста за петогодишњи период 2019.-2023. године.

Табела 42. Биолошки тест нераста у периоду 2019-2023. године
 Table 42. Results of biological test of boars between 2019-2023

Организација Organisation ¹⁾	Број Number of boars	Број легала у тесту Number of litters in test	БЖРП ¹⁾	БМРП	БУРП
2019	32	1313	12,20	0,52	12,71
2020	39	1170	12,71	0,80	13,51
2021	28	840	12,57	0,49	13,06
2022	24	720	12,60	0,47	13,07
2023	23	690	12,82	0,46	13,28

¹⁾БЖРП- Број живорођене прасади /Number of live born piglets, БМРП - Број мртворођене прасади /Number of still born piglets, БУРП - Број укупнорођене прасади /Total born piglets

Прогени тест нераста

За меру прогени тест нераста ни ове године нисмо имали ни једну пријављену организацију, као ни претходне 2022. године. Надамо се да ће у наредној години бити више пријављених организација с обзиром да се тек са завршетком прогеног теста добија комплетна слика о нерастима као очевима. Приплодну вредност нераста није довољно оценити само на основу властитих особина (перформанс тест) већ и на основу особина њихових потомака (прогени тест). Познато је да ће побољшање особина потомака бити остварено уколико потичу од тестираних и одабраних родитеља који су најбоље оцењени у запату уз обезбеђење оптималних услова менаџмента. Поред осталих, податке о особинама потомака са линије клања треба искористити за тачнију оцену приплодне вредности очева. Из тог разлога је мера прогени тест нераста уведена у Главни одгајивачки програм. Одабирањем и репродуковањем квалитетних приплодних нераста са највећом приплодном вредношћу, а који у погледу наследне основе одговарају циљу селекције, повећавамо фреквенцију пожељних гена и тиме знатно брже мењамо наследну основу запата, односно популације. Потребно је више од пола године у континуитету да се прате одабрана грла на фарми и на крају на линији клања да се узму све мере по предвиђеној методологији.

Изузетно је важно да се због напред наведеног повећа цена по овој селекцијској мери јер сматрамо да наведена мера може дати изузетно велики ефекат на побољшање меснатости товљеника преко одабира најквалитетнијих очева.

Закључак

Представљени резултати контроле спровођења програма мера за 2023. годину указују на то да постоји знатан напредак у односу на претходне године. Успех је постигнут добром селекцијом приплодних грла од стране зоотехничара из Основних и Регионалних одгајивачких организација као и самих одгајивача, у сарадњи са Главном одгајивачком организацијом. Уочено је блаже опадање у броју живорођене прасади у односу на период 2018.-2021. године, као последица повећања броја крмача расе велики јоркшир на индивидуалним пољопривредним газдинствима, а смањења крмача мелеза између данског ландраса и великог јоркшира као једног од најплоднијих генотипова у великим фармским системима. С обзиром на почетак када су се у програму мера по први пут појавила физичка лица као носиоци регистрованог пољопривредног газдинства преко основних одгајивачких организација у 2023. години постоји преко 20 основних одгајивачких организација које раде и са физичким лицима односно активним пољопривредним газдинствима (када су у питању племенити генотипови). У односу на претходне године видимо да се плодност крмача које су у програму мера повећава као и да је могуће на великим газдинствима да се са добром генетиком (F₁ генотипови) и добрим менаџментом остваре изузетно добри резултати који су значајни и на светском нивоу. У наредном периоду преко програма мера очекујемо још већи број приплодних грла не само физичких него и правних лица. И ове године имамо тренд повећања броја захтева-грла појединих пољопривредних газдинства преко основних одгајивачких организација. Већина одгајивача и даље има потребу за знатном финансијском подршком да би производња била економичнија и усклађу са ЕУ стандардима у погледу објеката за смештај грла и стајњака као и опреме за исхрану, контролисање амбијента у објектима. На жалост број правних субјеката се смањује, разлог лежи у изузетно скупој цени концентрованих хранива и вероватно слабијем функционисању менаџмента на великим фармским системима са једне стране, а са друге стране повећава се број грла на индивидуалним пољопривредним газдинствима. Тренд смањења броја грла у контроли је и даље последица појаве болести афричке куге свиња.

Сматрамо да је потребно вратити анималне генетичке ресурсе у програм мера због веће контроле и сигурнијег очувања наших анималних ресурса, с обзиром да се поједини запати (пре свега ресавка) и расе налазе у критичном бројчаном стању. Враћањем мере имали би јачу контролу и дошло би до стимулације самих одгајивача кроз повећање броја

грла и сигурније очување аутохтоних раса свиња са једне стране, а са друге стране дошло би до повећања броја основних одгајивачких организација које би водиле матичну евиденцију и обављале контролу код одгајивача. Повећање броја грла се може уочити кроз већи број регистрованих грла, уписаних у Главну матичну евиденцију, као последица повећања субвенција преко Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде.

Тренд побољшања генетског потенцијала се и даље поправља на пољопривредним газдинствима. Постоје помаци у значајном повећању броја пољопривредних газдинстава које преко основних одгајивачких организација мењају генетски састав крмача и нераста односно повећавају број квалитетних приплодних грла на фармама. Програм мера и подстицаји за квалитетна приплодна грла Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде даје изузетно значајне резултате пре свега у измени расног састава на пољопривредним газдинствима. Репродуктивни параметри варирају између раса и интензитета коришћења. Због тога је важно водити рачуна о генетској структури популација свиња, спроводити континуирану контролу продуктивности, поштовати планове припуста и оптимално користити нераста. Сматрамо да је потребно што пре увести обавезну оцену меснатости товљеника на линији клања и на основу процењене меснатости да се врши плаћање товљеника, а не по телесној маси на крају това. Пре увођења плаћања товљеника по меснатости потребно је уредити механизме контроле за процену меснатости јер уколико се то не уреди може се десити да та мера да негативне ефекте тј. отвори могућност за различите процене меснатости товљеника. Такође, препорука је да се у наредном периоду повећа обим и износ по јединици мере за спровођење програма мера поготову за прогени тест нераста јер сматрамо да одгајивачи-одгајивачке организације који ће радити прогени тест имају знатно већи обим посла да ураде прогени тест у односу на биолошки тест. Приплодну вредност нераста није довољно оценити само на основу властитих особина (перформанс тест), већ и на основу особина њихових потомака (перформанс и прогени тест). Познато је да ће побољшање особина потомака бити остварено уколико потичу од тестираних и одабраних родитеља, који су најбоље оцењени у запату, уз обезбеђење оптималних услова менаџмента. Поред осталих, податке о особинама потомака са линије клања треба искористити за тачнију оцену приплодне вредности очева. Из тог разлога је мера прогени тест нераста уведена у Главни одгајивачки програм. Одабирањем и репродуковањем квалитетних приплодних нераста са највећом приплодном вредношћу, а

који у погледу наследне основе одговарају циљу селекције, повећавамо фреквенцију пожељних гена и тиме знатно брже мењамо наследну основу запата, односно популације. Потребно је више од пола године у континуитету да се прате одабрана грла на фарми и на крају на линији клања да се узму све мере по предвиђеној методологији.

Изузетно је важно да се због напред наведеног повећа износ по селекцијској мери јер сматрамо да наведена мера може дати изузетно велики ефекат на побољшање меснатости товљеника преко одабира најквалитетнијих очева.